

*Таїсія Іванівна КІВШАР,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ,
доктор історичних наук, професор (Київ)*

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА БІОГРАФІКА XX – ПОЧАТКУ XXI ст.: ЕТАПИ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Систематизовано та проаналізовано біографічну інформацію про бібліотекознавців та діячів бібліотечної справи України XX – початку XXI ст. Здійснено історіографічний огляд, обґрунтовано основні тенденції та етапи розвитку української бібліотечної біографіки.

Ключові слова: бібліотекознавці, діячі бібліотечної справа, бібліотечна біографіка, біобібліографія.

Biographical information about library scientists and scholars of Ukrainian librarianship in 20th – beginning of 21st century is systematized and analyzed. Historical overview has been performed; basic tendencies and stages of Ukrainian library biography study are grounded.

Key words: library scientists, scholars of librarianship, library biography study, bio-bibliography.

Систематизировано и проанализировано биографическую информацию о библиотековедах и деятелях библиотечного дела Украины XX – начала XXI ст. Сделано историографический обзор, обосновано тенденции и этапы развития украинской библиотечной биографики.

Ключевые слова: библиотековеды, деятели библиотечного дела, библиотечная биографіка, биобібліографія.

У науковій думці сьогодні існують різні тлумачення терміну «біографіка». І. Беленькій визначав біографіку як спеціальну дисципліну та галузі знань, що здійснює розробку теоретичних, історіографічних, методичних, джерелознавчих проблем вивчення біографії. Він вважав, що «біографіка» як поняття було конституційовано наприкінці XIX – початку XX ст. і під ним розуміли сукупність (а згодом – систему) філософсько-методологічних, історіографічних, філологічних, історико-культурних, рецептурних знань і уявлень про окремі біографічні жанри, про значення, завдання та можливості біографічного мислення та пізнання, про методи біографічної реконструкції¹. А. Валевський, якому належить найбільш зміс-

---

¹ Див.: Беленький, И. Л. Биографіка [Текст] // Отечественная история. История России с древнейших времен до 1917 г. – М., 1994. – Т. 1. –

товне узагальнення стану та перспектив розвитку біографічного знання, розглядає біографічну традицію письма як особливий тип гуманітарного знання із власними критеріями достовірності, «особливою раціональністю» аргументації та такий, що претендує на особливе місце у циклі гуманітарних дисциплін. Поняття біографіки як дисципліни гуманітарного циклу слугує для означення теоретичних і методологічних особливостей практики біографічного письма. Він окреслив складові біографіки (або науки про біографії): онтологію біографічного знання, дослідження основних понять і процедур біографічної реконструкції, розгляд особливостей герменевтичних ситуацій, що складають біографічний досвід². Якщо попередні дослідники визнавали біографіку спеціальною дисципліною гуманітарного циклу, то І. Петровська розглядала її як спеціальну науку системи історичних наук, що вивчає безпосередньо людину в історії, в усіх проявах її існування, зокрема її внутрішній світ і навіть психіку. Це наука про осягнення життя конкретних людей, причетних до всіх галузей людської діяльності. Як спеціальна історична наука вона містить не лише розробку теоретичних проблем самої науки та закономірностей людського життя, а й власне біографічне знання: укладання біографій та інших видів біографічних відомостей (біографічних текстів) і сукупність результатів цієї діяльності³. В. Попик зазначав, що термін «біографіка» в розумінні окремого напрямку дослідницької діяльності та наукової дисципліни є значно ширшим за змістом порівняно з поняттям «біографістики», оскільки ним позначають також багатомірівну галузь біографічної творчості та видання біографічного жанру, що охоплюють художню, публіцистичну та науково-популярну біографії⁴.

С. 233; його ж. Биографика в системе наук о человеке. Становление, этапы и междисциплинарный контекст отечественного биографоведения [Текст] : указ. лит. – М., 1999. – С. 211–212.

² Див.: *Валевский, П. Л.* Основания биографики [Текст] / П. Л. Валевский. – К., 1993; его же. Биографика как дисциплина гуманитарного цикла [Текст] / П. Л. Валевский // *Лица : биограф. альманах.* – М. ; СПб. – 1995. – № 6. – С. 32–68.

³ Див.: *Петровская, И. Ф.* Биографика. Введение в науку и обозрение источников биографических сведений о деятелях России, 1801–1917 гг. [Текст] / И. Ф. Петровская. – СПб : Logos, 2003. – С. 12–13.

⁴ Див.: *Попик, В. І.* Біографістика [Текст] / В. І. Попик // *Спеціальні історичні дисципліни : довідник.* – К., 2008. – С. 94.

Привертають увагу також праці дослідників⁵, які поруч із основними вимогами до загального змісту біографічного вивчення визнають наявність особливостей, притаманних біографіям учених природничих і точних наук, істориків, письменників, композиторів, акторів тощо. Такий підхід свідчить про визнання в межах наукової практики існування властивостей біографій людей із різних галузей знань, а, отже, дає підстави вважати за можливе появу галузевої біографіки, в межах якої відбудуватиметься вивчення як загального життєпису, так і особливостей укладання біографій, відбору біографічної інформації, виявлення необхідної та достатньої джерельної бази, інших видів біографічних відомостей фахівців різних галузей діяльності.

У цьому контексті завданнями бібліотечної біографіки можна вважати виявлення й аналіз різних видів історико-біографічних джерел та біографічної інформації, вивчення особливостей біографічного письма, отримання біографічних знань, відтворення біографій діячів бібліотечної справи, бібліотекознавців, бібліографів й бібліографознавців, а також осіб, пов'язаних з бібліотечною діяльністю. Інституалізації бібліотечної біографіки як напряду біографіки розкриття джерельної бази, визначення її інформативної цінності, проведення аналізу різних їх комплексів і груп. Утворення історіографічної основи, виявлення та систематизація публікацій, присвячених бібліотечній біографії створюватиме підґрунтя для її розвитку. Метою даної роботи є історіографічний огляд української бібліотечної біографіки з метою виявлення основних етапів і тенденцій у ХХ та на початку ХХІ століть.

Усвідомлення важливості вивчення біографій діячів бібліотечної справи було характерним для перших фундаментальних праць Л. Б. Хавкіної, визначного українського й російського бібліотекознавця, одного із засновників харківської бібліотечної школи. У дослідженні «Библиотеки, их организация и техника»⁶ вона, розглядаючи структуру бібліотекознавства, зазначала, що теоретичне бібліотекознавство вклю-

---

⁵ Див. зокрема: *Петровская, И. Ф.* Биографика. Введение в науку и обозрение источников биографических сведений о деятелях России, 1801–1917 гг. [Текст] / И. Ф. Петровская. – СПб : Logos, 2003. – С. 12–13; *Шмидт, С. О.* Путь историка [Текст] : избр. труды по источниковедению и историографии / С. О. Шмидт. – М., 1977. – С. 122, 178–181 та інші.

⁶ Див. : *Хавкина Л. Б.* Библиотеки, их организация и техника [Текст] / Л. Б. Хавкина. – СПб., 1904. – С. 90. ; *ее же.* То же : рук. по библиотековедению. – 2-е перераб. и доп. изд. – СПб., 1911. – С. 81.

чає історію бібліотек, розвиток їх за типами, місцевостями й епохами, опис окремих бібліотек, бібліотечну статистику, бібліотечне законодавство та біографії бібліотечних діячів. Ці погляди знайшли своє втілення у «Кратком очерке деятельности Харьковской общественной библиотеки за 25 лет»⁷, де Л. Б. Хавкіна поміж інших історичних відомостей відзначила багатьох осіб, які своєю працею сприяли відкриттю та розвитку бібліотеки, серед яких були Д. І. Багалій, Х. Д. Алчевська, О.В. Котельникова та інші. У своїх працях вона подавала біографічну інформацію про бібліотекознавців та діячів інших галузей знань, діяльність яких спрямовувалась на розвиток бібліотечної справи.⁸

Варто відзначити перші біографічні нариси про українських бібліотекознавців, до яких належали праці Л. Когана та С. Сільванського⁹, що містили біографічні дані, відомості про наукову та практичну діяльність бібліотекознавця та бібліографа Херсонської громадської бібліотеки В. Шенфінкель, а також список її публікацій, каталогів і покажчиків, звітів, в укладанні яких вона брала участь, з'явилися наприкінці 20-х рр. ХХ ст. Важливою для поширення біографічної інформації про діяча бібліотечної справи стала укладена авторами бібліографія публікацій про В. Шенфінкель, що сприяла поглибленому вивченню її біографії.

Сумно відома «дискусія з теоретичних проблем бібліотекознавства» початку 30-х рр. негативно вплинула на долю багатьох українських радянських бібліотекознавців і діячів бібліотечної справи першої половини ХХ ст., коли відбувало-

---

⁷ Див.: Хавкіна Л. Б. Краткий очерк деятельности Харьковской общественной библиотеки за 25 лет [Текст] / Л. Б. Хавкіна. – Х., 1913. – С. 6–13; 21.

⁸ Див.: *Ее же*. Полувековой юбилей Х. Д. Алчевской [Текст] / Л. Б. Хавкіна // Вестник воспитания. – 1912. – № 5. – С. 151–153; *ее же*. А. Л. Шанявский [Текст] : к десятилетию смерти / Л. Б. Хавкіна // Школа и жизнь. – 1915. – № 45. – С. 1–3; Л. Б. Хавкіна о встречах с М. Дьюи / сост. А. В. Рычков // Библиотековедение и библиография за рубежом. – 1994. – Сб. 137. – С. 85–93; Штейн В. [Засідання, присвячене пам'яті А. І. Калішевського] / В. Штейн // Бібліол. Вісті. – 1926. – № 1. – С. 83.

⁹ Див. зокрема: Коган, Л. В. К. Шенфінкель [Текст] / Л. В. Коган // Красный библиотекарь. – 1928. – № 8; Сільванський, С. Віра Костянтинівна Шенфінкель [Текст] / С. Сільванський. – К. : Всенарод. б-ка України при Всеукр. Акад. наук, 1930. – 11 с. Див. також: Якушів, Т. Пам'яті В. К. Шенфінкель [Текст] / Т. Якушів // Наддніпрян. правда. – 1928. – 28 квіт.; Сільванський, С. Библиотеки Старого Херсона [Текст] / С. Сильванский. – Херсон, 1928.

ся вилучення так званих «буржуазних націоналістів» і «політично неблагонадійних» осіб, чиї імена на кілька десятиліть були заборонені до наукового вжитку радянською цензурою як і імена діячів бібліотечної справи, вимушених до політичної еміграції. З цієї причини розвиток української бібліотечної біографіки було загальмовано на кілька десятиліть.

Монографічні дослідження біографій українських просвітян, які внесли суттєвий внесок у розвиток бібліотечної справи України виходять друком у 60-х рр. ХХ ст. Першою і довгий час єдиною, була ґрунтовна історико-біографічна праця Н. Фрідьєвої [82], в якій із необхідною та достатньою повнотою висвітлювався життєвий і творчий шлях, а також просвітницька та бібліотекознавча діяльність Х. Алчевської. Зокрема, у контексті біографії відзначалася її заслуга у розробці наукових засад вивчення читачів, різноманітних засобів і методів дослідження читацьких потреб, сприйняття та впливу книг із різних галузей знань на читачів бібліотек недільних шкіл. Аналіз праці «Что читать народу?» Х. Алчевської дав змогу Н. Фрідьєвій наголосити на особливому значенні видання для педагогів і працівників бібліотек, а також окремо відзначити додаток, поданий у вигляді списків книг із різних галузей знань, рекомендованих для використання при комплектуванні народних і шкільних бібліотек. Аналізуючи соціально-культурне значення діяльності Х. Алчевської, Н. Фрідьєва справедливо підкреслила бібліотекознавчий аспект її наукового та практичного доробку, що актуалізується в умовах розвитку сучасного бібліотечного читачезнавства.

Зі створенням Київського державного інституту культури (1968) (далі – КДІК) розпочалися спроби розробки проблем історії бібліотечної справи України та вивчення внеску визначних особистостей у її розвиток. Саме у цей час, як свідчать документи з особового архіву українського бібліотекознавця Л. Одинокі, в контексті вивчення історії вітчизняного бібліотечного будівництва було поставлено проблему дослідження біографій діячів бібліотечної справи й укладання словника бібліотекознавців [67]. Зокрема, про це йшлося під час зустрічі співробітників інституту з ветеранами бібліотечної справи у листопаді 1969 р., організованої з ініціативи ректора інституту, відомого українського бібліотекознавця О. Сокальського. В ході зустрічі обговорювалися актуальні проблеми розвитку українського бібліотекознавства, серед яких і необхідність ви-

вчення біографій бібліотекознавців. У виступі О. Ровнер, керівника довідково-бібліографічного кабінету Державної публічної бібліотеки АН УРСР, йшлося про необхідність розпочати накопичувати біографічні відомості про репресованих бібліотечних працівників, зокрема Я. Розанова, керівника КЦРБ ім. ВКП (б) у 1921–29 рр., В. Іванушкіна, економіста, бібліотекознавця, виконуючого обов'язки директора Всенародної Бібліотеки України при Всеукраїнській Академії наук у м. Києві (далі – ВБУ) у 1933–36 рр., Б. Зданевича, радянського лінгвіста, книгознавця, бібліотекознавця, співробітника ВБУ, виконуючого обов'язки директора у 1941 р., а також книгознавця К. Довганя, бібліотекознавця Я. Керекеза, працівника Одеської публічної бібліотеки М. Рапопорта. Як зазначала О. Ровнер, вона особисто збирала матеріали про українських діячів бібліотечної справи й тому підтримувала ідею про необхідність проведення пошукової роботи у цьому напрямі [67]. Наведений нею перелік імен, серед яких були й репресовані працівники бібліотек, свідчить про значний інтерес професійної спільноти до життя та творчості своїх попередників. Є. Коваленко звернула увагу на необхідність вивчення біографічної інформації про С. Постернака, інших колишніх співробітників ВБУ, а також бібліотекарів Одеси, Харкова, університетських бібліотек.

Важливим для розуміння особливостей формування радянської бібліотечної біографіки є думки відомого бібліографа Ф. Сарани, який запропонував визначити коло імен, які варто ввести до словника бібліотекознавців і створити необхідну джерельну базу для укладання цього довідкового видання. Він також звернувся з пропозицією розробити анкету для збору матеріалів про бібліотечних діячів, а також іконографію діючих на той час бібліотекознавців [67]. Із метою найповнішого представлення імен у словнику українських бібліотекознавців і розширення джерельної бази Ф. Сарана запропонував звернутись до відомих діячів книги Ф. Максименка, Ю. Меженка та Б. Ясинського з проханням дозволити вивчити їхні особисті архіви. Він вважав важливим залучення студентів-заочників КДІК для виявлення імен бібліотекознавців у різних регіонах України. Бібліотекознавець С. Комський запропонував включити до словника імена «західноукраїнських бібліотечних діячів, зокрема С. Сірополка», а також працівників бібліотеки Наукового товариства імені Т. Шевченка (далі – НТШ), вико-

ристати публікації бібліографа М. Гуменюка для виявлення біографічної інформації про діячів бібліотечної справи. Він зазначав, що на початковому етапі укладання словника варто було б утворити картотеку імен бібліотекознавців за хронологією їх діяльності, до якої включати виявлені біографічні відомості про них, а також пропонував залучати аспірантів і якомога більше людей із поза меж Києва для створення джерельної бази довідника [67].

Отже, проблема вивчення біографій українських бібліотекознавців і діячів бібліотечної справи актуалізувалася в зв'язку з необхідністю вивчення історії бібліотечної справи України, історії бібліотекознавства, а також потребою визначення перспектив розвитку наукової думки. Серед фахівців бібліотечної справи виникла думка про необхідність створення галузевого словника, йшлося про його джерельну базу, було навіть зроблено спробу розробити методіку укладання, визначення імен, біографічна інформація про яких мала б увійти до довідкового видання. Водночас, більшість імен бібліотечних працівників, наведених учасниками конференції, були вилучені за радянської доби із наукового вжитку, але для професійної спільноти значущими залишалися їхні професійні здобутки. Пізніше у КДІК було проведено науково-теоретичну конференцію з проблем розвитку бібліотекознавства в Україні за роки радянської влади (червень, 1971), де серед інших розглядалися також питання, пов'язані з укладанням словника діячів бібліотечної справи. Проте, спеціальне довідкове видання так і не було підготовлене. Для того існувало багато причин, серед яких розпорошеність бібліотекознавчих сил, невизначеність авторського колективу з його упорядкування, недостатня джерельна база через існування «спецхранів», безіменність історії бібліотечної теорії та практики, тощо. Тому сьогодні ідея укладання словника українських бібліотекознавців постає з особливою актуальністю як для розвитку сучасної вітчизняної наукової думки, історії бібліотекознавства, так і в контексті біографічних довідкових видань України.

Уповодовж 70-х рр. ХХ ст. певною мірою розвиткові бібліотечної біографіки сприяли публікації про життєвий і творчий шлях та науковий доробок українських бібліографів, які плідно працювали зокрема і в галузі бібліотекознавства. Так, М. Гуменюк, вивчаючи біографії М. Ясинського, М. Комарова,

І. Левицького та інших, виявив важливу інформацію про їхню діяльність у галузі бібліотечної справи [18]. Дослідник також виокремив бібліотекознавчий доробок визначного українського історика Д. Багалія, відзначивши його активну участь у роботі Харківської громадської бібліотеки, комплектуванні її фондів, відкриття нових відділів, зокрема й бібліотекознавства, а також навів праці вченого бібліотекознавчої проблематики [17].

Для цього періоду характерна поява перших спроб написання прижиттєвих наукових біографій діячів бібліотечної справи. Так, із нагоди піввікового ювілею наукової, громадської та педагогічної діяльності Н. Фрідьєвої, відомий український книгознавець І. Каганов [31] проаналізував життєвий і творчий шлях одного із засновників українського радянського бібліотекознавства, наголосивши її вплив на розвиток бібліотечного читачезнавства та відзначивши внесок у вивчення проблем історії бібліотечної справи України та науки про бібліотеку. Біографічний нарис супроводжувався бібліографією друкованих праць, що репрезентувала основні напрями бібліотекознавчих досліджень, тематику та проблематику наукового доробку Н. Фрідьєвої.

Певному поступу бібліотечної біографіки на початку 70-х років ХХ ст. сприяла поява нарисів про життєвий і творчий шлях українських радянських діячів бібліотечної справи на сторінках єдиного на той час спеціального бібліотекознавчого видання — республіканського міжвідомчого науково-методичного збірника «Бібліотекознавство і бібліографія». У ньому було подано стислі біографічні відомості про вітчизняних бібліотекознавців і цей напрям публікацій сприяв поширенню біографічних знань серед фахівців, теоретиків й практиків бібліотечної справи, а також формуванню джерельної бази для майбутніх збірників біографічних нарисів і галузевого біобібліографічного словника [32].

На сторінках «Бібліотекознавства і бібліографії» з'явилася перша публікація радянської доби, присвячена К. Рубинському [53], в якій було зроблено спробу проаналізувати в контексті біографії погляди одного із фундаторів українського бібліотекознавства на культурно-освітню роль бібліотеки, а також завдання бібліотекознавства, проблеми розробки бібліотечних класифікаційних систем, організацію бібліотечної освіти. У стислому нарисі відзначалася його практич-

на діяльність на посаді директора бібліотеки Харківського університету, участь у роботі I Всеросійського з'їзду з бібліотечної справи, в організації роботи масових і червоноармійських бібліотек.

У цей же час з'явився перший короткий біографічний нарис про Д. Балику, в якому зроблено спробу здійснити періодизацію життя та наукової діяльності бібліотекознавця, а також подати бібліографію його праць [20]. Важливе значення для розвитку бібліотечної біографіки мало ґрунтовне монографічне дослідження І. Корнейчика з історії української бібліографії до 1917 р., у якому йдеться також і про бібліотекознавчу діяльність українських бібліографів досліджуваного періоду [44]. Інші його праці містять нову біографічну інформацію про бібліотекознавчий доробок С. Маслової та М. Ясинського. Так, характеризуючи С. Маслової як бібліотекознавця, І. Корнейчик виокремлює його інтерес до історії бібліотечної справи, що виявився у дослідженні бібліотеки Стефана Яворського, вивченні діяльності київського бібліотекаря П. Должикова та його бібліотеки «Аптека для душі», а також у викладанні С. Масловою навчального предмету з історії бібліотек на бібліотечних курсах та у публікаціях, що популяризували діяльність бібліотеки з вивчення старовинної книги [42]. Дослідник вважав, що інтерес С. Маслової до бібліотекознавства був зумовлений його багаторічною роботою у відділі стародруків Державної публічної бібліотеки АН УРСР. Зупиняючись на бібліотекознавчому доробку М. Ясинського, І. Корнейчик наводить його вислів про те, що бібліотекознавство «всеньку свою працю організує на знанні читача», автор розкриває діяльність його на посаді завідувача відділу «Україніка» ВБУ [45]. У біографічному нарисі про Б. Комарова І. Корнейчик, зокрема, характеризував його як одного з активних учасників бібліотечно-бібліографічного життя Одеси 20-х рр. ХХ ст., який у цей період працював завідувачем українською державною бібліотекою ім. Т. Г. Шевченка, був одним із укладачів першого російсько-українського словника бібліотечної термінології [43].

У радянській бібліотечній біографіці цього періоду актуалізувалась проблема вивчення життя та діяльності керівників бібліотек України. Так, із нагоди 70-річчя від дня народження директора наукової бібліотеки Львівського державного університету ім. І. Франка Ф. Максименка з'явилося кілька нари-

сів, присвячених цьому визначному українському бібліографу та бібліотекознавцю [46]¹⁰. Серед них привертає увагу праця І. Корнейчика, в якій подано аналіз життєвого та творчого шляху вченого, а також оприлюднено бібліографію праць і бібліографію літератури про нього. У біографічних нарисах українського радянського бібліотекознавця В. Мільман йдеться про діяльність багаторічного директора Вовчанської районної бібліотеки Харківської області В. Леницького [57], теоретика та практика бібліотечної справи, у працях якого висвітлювалися проблеми організації роботи районних бібліотек України у 40–60-х рр. ХХ ст. Також варто відзначити підготовлений нею біографічний нарис про завідувача кафедри фондів і каталогів Харківського бібліотечного інституту А. Ашукіна [56], який розробляв теоретичні питання бібліотечної класифікації та каталогізації, здійснював підготовку бібліотечних кадрів. Відбулося знайомство з біографічними даними Н. Косенко [85], яка в 30-х рр. ХХ ст. очолювала Полтавську центральну наукову бібліотеку для дорослих, а в 50–70-х рр. здійснювала керівництво Львівською обласною бібліотекою для дорослих, викладала бібліотекознавчі дисципліни у Львівському культурно-освітньому технікумі, очолювала Львівський консультаційний пункт Харківського державного бібліотечного інституту. Варто відзначити й оприлюднені біографічні відомості та список праць Г. Мірошніченка, директора Державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка в Харкові у 50–60-х рр. ХХ ст. [16], а також біографічну інформацію про А. Бальцера – директора Запорізької обласної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького у 60–70-х рр. цього ж століття [26].

Серед поодиноких біографічних праць привертає увагу нарис С. Комського та М. Коломойця, про українського радянського бібліотекознавця та бібліографа Я. Керекеза [41], співавтора першого посібника для працівників сільських бібліотек «Абетка сільського бібліотекаря» (1929). Наведені маловідомі факти про його діяльність на посадах редактора журналу «Бібліотека у соціалістичному будівництві» (1935–36 рр.), директора центрального науково-методичного кабі-

---

¹⁰ Див. також: *Ровнер, О. С.* Видатний бібліограф [Текст] : до 70-річчя з дня народження Ф. М. Максименка / О. С. Ровнер, Н. М. Шеліхова // Укр. іст. журнал. – 1967. – № 2. – С. 132–133; Федір Пилипович Максименко [Текст] // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1972. – Вип. 12. – С. 141–145.

нету бібліотекознавства НКО УРСР. Біографічний нарис супроводжувався списком наукових праць Я. Керекеза.

У 80-х рр. активізується вивчення біографій львівських науковців. Зокрема, у праці М. Лозинського [51, с. 143] йдеться про бібліотекознавчий доробок філолога, етнографа та музеєзнавця І. Свенціцького, який належав до перших істориків українських бібліотек Галичини. Він досліджував цю проблему на західноукраїнських землях, вивчав мережу наукових бібліотек Львова, укладав описи, що інформують про зміст і структуру фондів бібліотек музею Ставропігійського інституту та Народного дому, Музею українського мистецтва у Львові, НТШ.

Розширенню кола імен бібліотекознавців сприяли публікації з історії окремих бібліотек, у яких подавалися відомості про теоретиків і практиків бібліотечної справи. Серед цих праць варто відзначити монографію, присвячену історії однієї з найбільших книгозбірень України радянської доби — Центральної наукової бібліотеки АН УРСР. У «Истории Центральной научной библиотеки Академии наук Украинской ССР» [30], підготовленій колективом її співробітників, узагальнено значний фактичний матеріал про різні напрями діяльності бібліотеки з 1919 по 1979 рр., йшлося також про забезпеченість її кваліфікованими кадрами, були названі імена радянських бібліотекознавців, чий науковий доробок сприяв бібліотечному будівництву. Але поза сторінками монографії залишилася значна частина імен фундаторів бібліотеки, її директорів, репресованих і реабілітованих діячів бібліотечної справи, науковців, які своєю діяльністю внесли помітний внесок в українське бібліотекознавство та бібліотечну справу. У період проведення дослідження історії однієї з найбільших книгозбірень України, цензурні утиски не дозволили оприлюднити правдиву інформацію про працівників бібліотеки та дату її утворення, унеможливлювали об'єктивну оцінку внеску її діячів у розвиток бібліотечної науки та практики.

Отже, не зважаючи на окремі публікації, в яких вміщувалась інформація про теоретиків і практиків бібліотечної справи України, у 60–80-х рр. ХХ ст. відбувалася певна стагнація української радянської бібліотечної біографіки, що характеризувалась обмеженим колом імен бібліотечних діячів, «дозована» біографічна інформація про яких оприлюднювалася

переважно на сторінках «Бібліотекознавства і бібліографії». Але від 1974 року посилилась цензура й наступив новий етап у виданні збірника, коли було заборонено друкувати персоналії, хроніку, рецензії¹¹. Біографічні нариси зникають зі сторінок і цього збірника, що «обезлюднювало» історію бібліотечної справи, значною мірою перешкоджаючи об'єктивній оцінці наукового доробку вчених, поширенню правдивої біографічної інформації про теоретиків і практиків бібліотечної справи, багато імен яких знаходилося під заборонаю радянської цензури. Її впливи також позначалися й на оціночних характеристиках діяльності тих бібліотечних діячів, науковий доробок і біографічні відомості про яких були оприлюднені у радянську добу в «урізаному» обсязі. Зокрема, у нарисах про К. Рубинського, Д. Балику, Н. Фрідьєву значна частина біографічної інформації була відсутньою, а важливі факти та бібліотекознавчі ідеї цих визначних особистостей залишалися поза можливістю їх поширення серед фахівців.

Активізація досліджень біографій і наукового доробку бібліотекознавців на загальноукраїнському та регіональному рівнях розпочалася на початку 90-х рр. ХХ ст. після проголошення України незалежною державою. Найбільшу увагу науковці зосередили на поверненні до наукового обігу вилучених радянською цензурою імен українських теоретиків і практиків бібліотечної справи, а з відкриттям для загального користування «спецхранів» архівів і бібліотек стало можливим використати нову джерельну базу для виявлення, уточнення та доповнення біографічної інформації про українських діячів бібліотечної справи, вчених, бібліотекознавців.

Стають відомими більшість імен і біографій визначних вітчизняних діячів бібліотечної справи, зокрема, репресованих і реабілітованих засновників та організаторів національної бібліотеки України, а також співробітників цієї бібліотеки у перших роках її функціонування, змушених виїхати за кордон після поразки української революції 1917–23 рр., які поза межами України публікували свої праці, присвячені її правдивій історії. Значний інтерес становить введена до наукового обігу біографічна інформація про одного із засновників

---

¹¹ Волкова, С. І. Є. П. Тамм — редактор міжвідомчого республіканського збірника «Бібліотекознавство і бібліографія» [Текст] / С. І. Волкова // Укр. бібліотекознавець Євген Петрович Тамм (1918–1991) : біобібліогр. нарис. – Х., 1998. – С. 41.

НБУВ Є. Ківлицького¹², його внесок у розбудову матеріально-технічної бази, створення та комплектування книжкового фонду бібліотеки. Яскравою постаттю серед керівників НБУВ був С. Постернак, біографічна інформація про якого була майже відсутньою у спеціальній літературі. Завдячуючи ґрунтовному біографічному дослідженню Н. Стрішенець, написаному з використанням архівних документів, до наукового обігу було повернуто відомості про його доробок у галузі бібліотекознавства та бібліотечної справи [80].

Дослідження Г. Ковальчук значною мірою сприяли реальній реабілітації репресованих працівників НБВУ С. Постернака, В. Іваницького, Н. Миколенка, А. Яременка, М. Завального, В. Іванушкіна¹³. Введення до наукового обігу значного за своїм змістом фактичного матеріалу зі «спецхранів», дало змогу дослідниці виявити джерельну базу, необхідну для об'єктивної реконструкції біографій визначних особистостей. Г. Ковальчук також доповнила новою біографічною інформацією відомості про життєвий і творчий шлях Б. Зданевича, що сприяло визначенню його ролі у розвитку НБУВ [37]. Так само відомості щодо діяльності В. Кордта у справі організації та функціонуванні НБУВ розширила стаття Н. Солонської [75].

Новими біографічними відомостями, що постали з особових архівних фондів видатних українських учених, які плідно працювали для розбудови бібліотечної справи, поповнилася бібліотекознавча біографістика завдячуючи дослідженням О. Степченко, яка на основі ґрунтовного вивчення архівних та опублікованих джерел проаналізувала діяльність українських науковців М. Геппенера, Г. Житецького, О. Дзбановського, В. Іваницького, Є. Ківлицького, В. Кордта, А. Криловського, С. Маслова, П. Попова, С. Постернака, П. Стебницького, М. Ясинського у період їхньої праці по за-

---

¹² Гнатенко, Л. Є. О. Кивлицький – фундатор і подвижник Всенародної бібліотеки України [Текст] / Л. Гнатенко, М. Кучинський // Рукопис. та друк. спадщина України. – 1996. – Вип. 4.; *ті самі*. Євген Кивлицький – перший директор Всенародної бібліотеки України [Текст] // Бібл. вісник. – 1996. – № 1. – С. 8–10.

¹³ Ковальчук, Г. І. Директори Всенародної бібліотеки України (20–30-ті рр.) [Текст] / Г. І. Ковальчук // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 2000. – № 4/5. – С. 179–205; *її ж.* Керівники ВБУ–НБУВ (1918–1998) [Текст] // Бібл. вісник. – 1998. – № 5. – С. 18–20; *її ж.* Доля репресованих директорів ВБУ [Текст] // Рукопис. та книжк. спадщина. – К., 1998. – Вип. 4. – С. 5–20.

снуванню та розвитку спеціалізованих відділів НБУВ у 1918–30 рр. [78]. Монографічне дослідження О. Степченко сприяє як виявленню впливу наукової та практичної діяльності української інтелігенції на розвиток вітчизняної історії бібліотечної справи у цей період, так і дає змогу окреслити бібліотекознавчий аспект їх праці, розширити коло імен бібліотечної біографіки. Важливим для подальшого розвитку української наукової думки є опис змісту особових фондів Інституту рукописів НБУВ досліджуваних науковців, а також представлена О. Степченко іконографія розглянутих осіб та їхні біограми.

Суттєвими в історіографії вітчизняного бібліотекознавства, а також бібліотечної біографіки стали монографічні дослідження О. Онищенко, присвячені історії утворення та функціонування НБУВ впродовж 1918–91 рр., що дали змогу ввести до наукового обігу та проаналізувати значний фактичний матеріал, розширити персонологічний ряд діячів бібліотечної справи, поповнити біографічну інформації про співробітників цього закладу за більше як семидесятирічний період його існування [23–25]. Важливу роль у розвитку українського бібліотекознавства відіграли також дослідження О. Онищенко, в яких знайшли своє висвітлення основні тенденції розвитку бібліотечної справи в Україні ХХ ст., а також подані відомості про діячів бібліотечної справи цього періоду [22]. Одним із напрямів досліджень ученого є аналіз наукової та практичної діяльності сучасних українських діячів бібліотечної справи та бібліотекознавців у контексті їхніх біографій. Слід відзначити нарис О. Онищенко, в якому висвітлено маловідомі сторінки наукової біографії історика, книгознавця, джерелознавця, бібліотекознавця та діяча бібліотечної й архівної справи Л. Дубровіної, а також укладено бібліографію її праць [66]. Учений дослідив життєвий і творчий шлях теоретика та практика бібліотечної справи В. Бабича, подав біографічні відомості та проаналізував здобутки керівників бібліотечних закладів Києва – Центральної міської бібліотеки імені Лесі Українки Л. Ковальчук і Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського П. Рогової, Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української Академії Аграрних наук Р. Целінського [65]¹⁴.

¹⁴ Див. також: *Онищенко, О. С. Бабич Василь Степанович [Текст] / О. С. Онищенко // ЕСУ. – К., 2003. – Т. 2. – С. 22-23; його ж. Ювілей Пав-*

Розвитку сучасної бібліотечної біографіки сприяють праці Л. Дубровіної, зокрема, монографія з історії бібліотечної справи України ХХ ст., у якій проаналізовано провідні тенденції бібліотечного будівництва, зокрема і шляхом персоналізації внеску окремих діячів бібліотечної справи [22]. Монографічні дослідження вченого, присвячені історії НБУВ радянської доби, також значно доповнюють і розширюють персонологічний ряд діячів бібліотечної справи, поглиблюють знання про їхній внесок у бібліотечне будівництво України. Крім цього у працях Л. Дубровіної висвітлено діяльність М. Василенка та В. Вернадського як фундаторів НБУВ, а також, на підставі вивчення архівних документів НБУВ, проаналізовано внесок першого керівника відділу рукописів Г. Житецького у створення та організацію праці, комплектування, розробку системи опису документів, їх класифікацію, каталогізацію тощо¹⁵. Також Л. Дубровіна проаналізувала життєвий і творчий шлях сучасного бібліотекознавця, документознавця та педагога М. Слободяника, висвітлила його внесок у формування концепції розвитку НБУВ у 1986–91 рр.¹⁶

У контексті вивчення біографічної інформації про діячів бібліотечної справи, зокрема директорів НБУВ, становлять інтерес матеріали до біографії Ю. Меженка, видані з нагоди 100-річчя від дня народження цього бібліотекознавця, кни-

---

ли Рогової [Текст] / О. С. Онищенко, Т. В. Добко // Бібл. вісник. – 2008. – № 1. – С. 46–48.; *його ж.* Директор бібліотеки Людмила Ковальчук [Текст] / О. С. Онищенко, Н. Г. Солонська // Бібл. вісник. – 1999. – № 1. – С. 35–37; *його ж.* Передмова [Текст] / О. С. Онищенко, А. П. Корнієнко // Целінський Роман Йосипович : біобібліогр. покаж. наук. праць за 1960–1997 рр. / уклад З. І. Варга. – К., 1998. – С. 5–10.

¹⁵ Див.: Дубровіна, Л. А. Гнат Житецький як засновник та перший керівник відділу рукописів Всенародної бібліотеки України (1918–1929) [Текст] / Л. А. Дубровіна // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 1999. – Вип. 1. – С. 111–119; *її ж.* М. П. Василенко та В. І. Вернадський як фундатори Національної бібліотеки Української Держави [Текст] / Л. А. Дубровіна // Архів. та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.). – К., 1998. – С. 185–198.

¹⁶ *Її ж.* Передне слово [Текст] / Л. А. Дубровіна // Бібліотекознавець і бібліографознавець Михайло Семенович Слободяник : біобібл. покажч. / укл. Жданова Р. С., Кириленко О. Г. ; авт. вступ. ст. Дубровіна Л. А. – К. : Нац. парламент. б-ка України, 1999. – 39 с.; *її ж.* Внесок М. С. Слободяника у формування нової концепції Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського у 1986–1991 рр. [Текст] / Л. А. Дубровіна // Слободяник М. С. Бібліотека. Документ. Комунікації : вибр. праці (до 60-річчя від дня народження і 35-річчя наукової діяльності) уклад. О. Кириленко, наук. ред. проф. В. Г. Чернеця. – К. : Ліра-К, 2010. – С. 242–252.

гознавця, бібліографа та літературознавця. Матеріали, підготовлені бібліотекознавцями Н. Стрішенець, Н. Козаковою та Т. Ігнатовою, вийшли під редакцією академіка О. Онищенко, з ґрунтовною вступною статтею, написаною відомим ученим істориком і бібліографом І. Шовкоплясом у співавторстві з українським бібліографом Ф. Сараною, який спілкувався з Ю. Меженком [86]. У роботі з достатньою повнотою представлена хроніка життя та діяльності Ю. Меженка, подана бібліографія опублікованих праць, а також відгуків і рецензії на них, зібрано відомості щодо цитування вченого. Крім цього подано інформацію про його доповіді та виступи. Окремий розділ у виданні складає література про життя, діяльність і творчу спадщину дослідника. Включення до бібліографії джерел з Особового архіву Ю. Меженка, що зберігаються у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, а також інші невідомі матеріали про діяльність ученого, сприяло подальшій реконструкції його наукової біографії. Загалом, матеріали до біографії Ю. Меженка сприяють як подальшому поглибленому вивченню особистості вченого, так і свідчать про започаткування нового типу видань в українській галузевій біографіці, для яких характерне залучення крім опублікованих також і архівних джерел.

Проведений пізніше Н. Стрішенець аналіз бібліографічної спадщини Ю. Меженка сприяв як уточненню та доповненню біографічних відомостей із життя визначної особистості, так і розкриттю, крім бібліографознавчих, важливих напрямів бібліотекознавчої спадщини радянського дослідника, його внеску у розбудову бібліотечної справи України [79].

До історіографії вітчизняного бібліотекознавства, завдячуючи дослідженню Н. Козакової [49], повернулося ім'я Л. Биковського, колишнього співробітника НБУВ. Дослідниця проаналізувала біографічну інформацію про зарубіжного українського бібліотекознавця та книгознавця, уклала бібліографію його праць. Перу Л. Биковського належать перші за межами України публікації з історії утворення національної бібліотеки Української держави, з яких професійна спільнота світу довідалася про справжню дату заснування національної бібліотеки в Україні (1918) та перші роки її існування.

Персонологічний ряд бібліотечної біографіки поповнився завдячуючи дослідженню, присвяченому історії Національної парламентської бібліотеки України (далі – НПБУ), ко-

лективом співробітників якої вперше зроблено спробу заповнити існуючу прогалину в історії бібліотечної справи України виданням Літописів НПБУ (1996; 2001, 2006)¹⁷ із використанням документів державних архівів про її діяльність з 1866 по 1966 рр. Виокремлені підрозділи, присвячені забезпеченості книгозбірні кваліфікованими кадрами, дали змогу розширити біографічну інформацію про директорів бібліотеки Л. Личкова, Я. Розанова, А. Кровицьку, І. Мериневського, Є. Шліхтер, І. Льовшина, а також її співробітників М. Шрага, А. Раскіна, Л. Вовченко, С. Мінца та багатьох інших осіб, які брали активну участь у організації роботи бібліотеки. Варто відзначити іменні покажчики до згаданих літописів, що хоч і містять скорочені біографічні довідки про співробітників, проте дають змогу ознайомити професійну спільноту з датами життя, освітнім рівнем бібліотекарів, які в різний час працювали у бібліотеці.

Варті уваги перші спроби укладання біографії С. Комського, визначення його внеску у розвиток бібліотечної справи та бібліотекознавства України 20–50-х рр. У своєму нарисі П. Чекалін зазначав, що основною тематикою публікацій С. Комського були питання організації та комплектування бібліотечних фондів, систематизація творів друку і складання каталогів, створення мережі бібліотек, організація бібліотечного обслуговування сільського населення, історія бібліотечної справи [84].

Актуалізується вивчення біографії та наукового доробку фундаторів українського бібліотекознавства, серед яких привертає увагу науковців постать П. Ярковського. Л. Одинока характеризувала одну зі сторінок його біографії періоду викладацької діяльності у Крем'янецькому ліцеї, де він читав курс бібліології, зазначивши, що план цієї навчальної дисципліни включав питання організації роботи бібліотек, обслуговування читачів, бібліотечних кадрів – бібліотекарів, їх помічників, а також правила користування бібліотекою для читачів, які працюють у бібліотеці, та тих, котрі позичають книжки додому [63]. Фактично коло питань, яких торкався П. Ярковський у другій частині свого «Плану, призначеного для викладання бібліології» свідчить про виокремлення ним

---

¹⁷ Див.: Гапченко, П. Б. Літопис Національної парламентської бібліотеки України [Текст] / П. Б. Гапченко, С. Л. Зворський. – К., 1996-2006. – Ч. 1-3.

бібліотекознавчої проблематики в окрему самостійну сукупність знань про організацію та ведення бібліотек, що входила до бібліотекознавства.

Г. Ковальчук із позицій досягнень сучасного бібліотекознавства та книгознавства систематизувала й уточнила його біографічні відомості, зокрема, висвітлила провідну роль у створенні бібліотеки Волинського ліцею, її каталогів, необхідних для зручного користування книгозбірнею. На справедливу думку дослідниці, цікавою бібліотекознавчою працею цього періоду діяльності П. Ярковського можна вважати укладений ним «План расположения библиотеки Волынского лицея» [38] або «План систематичного порядку для упорядкування бібліотеки Волинского лицею з додатком прикладів складання каталогу», в якому йшлося про розміщення належним чином книжок для зручного використання фонду книгозбірні, здійснення бібліографічного опису, а також про необхідність укладання різного виду каталогів.

Новизною джерельної бази та оригінальністю висновків відзначається дослідження Т. Є. Мяскової, яка систематизувала та доповнила біографічну інформацію, виокремивши бібліотекознавчу спрямованість наукового та практичного доробку П. Ярковського. Зокрема, вона дослідила малознану сторінку його біографії, пов'язану з діяльністю у бібліотеці Імператорського університету Св. Володимира. Як перший бібліотекар цієї установи, він був співавтором бібліотечної інструкції (1837), що обумовлювала комплектування фонду книгозбірні, укладання та ведення як основних каталогів, (абеткового, систематичного, предметного, топографічного), так і додаткових (каталогів рукописів, інкунабул, рідкісних і цінних видань), а також організацію обслуговування читачів. П. Ярковський сприяв налагодженню аналітичної обробки документів, склав власну систему класифікації для упорядкування книжкового фонду університетської книгозбірні [59]. Т. Мяскова виявила також важливі факти цього періоду життя та діяльності вченого, що свідчать про участь П. Ярковського в організації роботи університетських бібліотек, розвитку мережі бібліотек середніх навчальних закладів, розробку ним «Правил щодо утримання бібліотек в гімназіях і повітових училищах Київського учбового округу», запровадження топографічного каталогу у цих книгозбірнях.

Заслугою Т. Мяскової є систематизація біографічної інформації не лише щодо П. Ярковського, а й інших бібліотека-

рів бібліотеки Імператорського університету Св. Володимира. Віднайдена біографічна інформація про А. Красовського, О. Сомплавського, В. Вольського, І. Савенка, К. Царевського, М. Ващенко-Захарченка, сприяла розширенню переліку імен бібліотечних фахівців і поповненню відомостей про освітній рівень працівників університетської бібліотеки (володіли іноземними мовами, більшість мала вищу освіту, переважно гуманітарного спрямування) [58, с. 124–132]. Також дослідниця доповнила й уточнила окремі факти біографії В. Кордта, зокрема, щодо його ролі у створенні класифікаційної схеми для систематичного каталогу бібліотеки та схеми розстановки нових надходжень.

Привертає увагу також дослідження Л. Дениско, в якому здійснено аналіз життя та діяльності бібліотекарів Київської духовної академії (далі — КДА), виявлено вплив їхнього освітнього та професійного рівня на розвиток бібліотеки, комплектування та збереження її фондів. Представлено біографічні відомості про багатьох осіб, які впродовж більш як ста років працювали в бібліотеці та виокремлено постаті, що здійснили найбільший внесок в організацію роботи книгозбірні, серед яких філософ і богослов І. Скворцов, професори КДА А. Пушнов і А. Граніков, український поет, професор КДА К. Думитрашко та вчений-богослов А. Криловський, який уклав «Систематический каталог книг библиотеки Киевской духовной академии (1890–1915)» [19]. Майже столітнє існування книгозбірні КДА та діяльність бібліотекарів і їхніх помічників у цій установі, дали підстави Л. Дениско висловити думку про існування у КДА своєрідної школи бібліотекарів. Водночас в Україні існували бібліотеки й інших навчальних закладів, діяльність яких так само спрямовувалася на підготовку фахівців різних галузей знань, тому наявність школи бібліотекарів у КДА потребує більш аргументованого підтвердження в контексті бібліотечної освіти цього періоду.

Дослідженню бібліотекознавчого напрямку діяльності, характерного для біографій вихованців КДА, зокрема одного з представників історико-церковної школи КДА М. Петрова, історика археографії, музеєзнавства, літературознавства присвячені роботи С. Сохань, яка проаналізувала бібліотекознавчий доробок ученого, зокрема виявила його внесок у розробку проблем бібліотечної класифікації, комплектування та зберігання фонду академічної бібліотеки, підготовку та скла-

дання систематичного каталогу бібліотеки КДА, що виходив з 1860 по 1915 рік і налічував 5 томів і 13 випусків.

Відбувалося вивчення біографій людей, причетних до розвитку бібліотечної мережі, утворення бібліотек нового типу. В цьому напрямі значний інтерес становить біографічна інформація, що довгий час була вилучена із наукового вжитку та стосувалася Д. Доброї, котра заснувала у Києві першу в Україні дитячу бібліотеку. У роботах М. Зніщенка, на підставі вивчення значного кола архівних документів і фахової літератури, відтворено основні напрями життєвого та творчого шляху особистості, яка своєю невтомною працею розпочала побудову системи бібліотек для дітей в Україні, а також сприяла обґрунтуванню їх соціального призначення [28; 29].

У цей час на кафедрі бібліотекознавства Київського національного університету культури та мистецтв (далі – КНУКМ) доцентами цієї кафедри Т. Ківшар і Л. Одиною було розпочато вивчення біографій українських бібліотекознавців у контексті викладання спеціальних бібліотекознавчих дисциплін. У методичних розробках до вивчення курсів «Історія бібліотечної справи» та «Загальне бібліотекознавство» йшлося про теоретичний і практичний доробок українських бібліотекознавців, діячів бібліотечної справи, вчених різних галузей знань, які зробили свій внесок і в розвиток бібліотекознавства. У ході лекційних, семінарських і практичних занять відбувалося вивчення студентами біографій, а також наукової спадщини та практичного доробку як відомих, так і незаслужено забутих чи свідомо замовчуваних діячів української бібліотечної справи. Під час самостійної роботи над написанням рефератів про життєвий і творчий шлях діячів бібліотечної справи здійснювалося поглиблення знань про роль особистості у розвитку науки про бібліотеку.

У процесі відбору матеріалу для навчальних курсів було окреслено перелік імен, які могли бути включеними до словника українських бібліотекознавців, розроблено принципи їх відбору, а також визначено обсяг біографічної та бібліографічної інформації для вузівських лекційних курсів, із метою ознайомлення студентів і бібліотечних працівників із біографіями, теоретичними поглядами та практичним доробком українських діячів бібліотечної справи.

Привертають увагу біографічні нариси, присвячені сучасним бібліотекознавцям, зокрема М. Слободяник проаналізу-

вав життєвий, професійний та творчий шлях Ф. Шимченка, його доробок щодо проблем функціональної централізації академічних бібліотек, бібліотечної професіології (кадрознавства), методології організації бібліотечної праці, а також дослідив біографію та науковий доробок Н. Кушнарєнко в галузі бібліотекознавства документознавства, подав біографічну інформацію про фахівця в галузі бібліотечної інформатики Л. Костєнка¹⁸.

Варто відзначити публікації, що конкретизували біографічну інформацію про діячів вітчизняної бібліотечної справи, зокрема, С. Зворський доповнив біографічну інформацію про життя та діяльність Я. Керєкеза [27]. У працях С. Косяк спостерігалися спроби висвітлити київський період діяльності Д. Балики, розглянути проблеми читачезнавства, досліджувані вченим у цей час, що загалом сприяло розширенню й уточненню окремих фактів його наукової біографії¹⁹.

Серед бібліотекознавців набувало поширення незаслужено забуте ім'я В. Шєнфінкєль, теоретика та практика бібліотечної справи, укладача систематичних бібліотечних каталогів регіонального рівня кінця ХІХ – початку ХХ ст. і персональних систематичних бібліографічних покажчиків діячів Хєрсону, організатора бібліотечної мережі, бібліотечної освіти, фахівця у галузі бібліотечної статистики, вивчення читачів, методичної роботи бібліотек, автора «Азбуки бібліотечної справи» для повітових і сільських бібліотек. Праці дослідників О. Лянсберг, Г. Бородіної й Л. Одинокї сприяли поширенню серед сучасної бібліотечної спільноти біографічної інформації про В. Шєнфінкєль²⁰.

---

¹⁸ Див.: Слободяник, М. С. Справжнє покликання [Текст] : про Шимченка Федора Захаровича / М. С. Слободяник // Бібл. вісник. – 1993. – № 3–4. – С. 72–75; його ж. Наталія Миколаївна Кушнарєнко [Текст] / М. С. Слободяник // Там само. – 2000. – № 6. – С. 33–38; його ж. Подвижник бібліотечної інформатики [Текст] : про Костєнка Л. Й. – керівника центру комп'ютерних технологій НБУ імені В. І. Вернадського / М. С. Слободяник // Вісн. кн. палати. – 2003. – № 2. – С. 54–55.

¹⁹ Див.: Косяк, С. М. Дмитро Балика [Текст] / С. М. Косяк // Бібл. вісник. – 1995. – № 2. – С. 36–37; її ж. Проблема вивчення читача з погляду Д. А. Балики [Текст] / С. М. Косяк // Наук. праці НБВУ. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 156–163.

²⁰ Див.: Лянсберг, О. Віра Шєнфінкєль: сторінки життя, внесок у справу каталогізації [Текст] / О. Лянсберг // Бібл. вісник. – 1997. – № 5. – С. 27–29; Одинок, Л. Науково-практичний доробок В. К. Шєнфінкєль [Текст] / Л. Одинок, Г. Бородіна // Архів. та бібл. справа в Україні доби визвольних

Було розпочато також вивчення наукових біографій викладачів КДУК (нині – КНУКМ). Так, Т. Новальська²¹ зробила спробу виявити та висвітлити окремі факти з життя першого ректора цього закладу О. Сокальського, який одночасно завідував кафедрою бібліотекознавства, з ім'ям якого пов'язаний значний поступ у розвитку наукової думки, підготовки бібліотечних кадрів. Він є автором єдиного україномовного видання «Організація бібліотечної справи» (1970), що довгий час виконувало функції навчального посібника²². О. Сокальський був також співавтором підручника «Бібліотечні фонди і каталоги» для культурно-освітніх училищ, у якому містилися докладні відомості про принципи та методи комплектування бібліотечних фондів, їх облік, розстановку та зберігання, а також проаналізовано види бібліотечних каталогів і принципи їх організації, подано методичку класифікації творів друку. О. Сокальським було запрошено до співпраці В. Пілецького, який своїми працями сприяв розвитку бібліотекознавчої думки в Україні. Перші спроби оприлюднення біографічної інформації й аналізу його наукового доробку знаходимо у біографічних нарисах А. Чачко²³. Серед біографічних нарисів про співробітників цього закладу варто відзначити роботу Т. Гуртовенко та С. Кулешова²⁴, в якій подано біографічну інформацію про сучасного українського бібліотекознавця й архівіста К. Селіверстову, проаналізовано основні напрями її досліджень та укладено бібліографію праць дослідниці.

Наукові біографії визначних українських істориків, які здійснювали бібліотекознавчу діяльність, також становлять

змагань (1917–1921 рр.) : зб. наук. праць. – К., 1998. – С. 255–261; *Бородіна, Г.* Бібліотекар за покликанням: не тільки професія, а й справжня пристрасть [Текст] / Г. Бородіна // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 4. – С. 47–49.

²¹ Див.: *Новальська, Т. В.* Олексій Степанович Сокальський – перший ректор Київського державного інституту культури [Текст] / Т. В. Новальська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 1. – С. 34–41; її ж. Вчений, організатор, педагог [про О. Сокальського] [Текст] // Бібл. планета. – 2009. – № 4. – С. 30–32.

²² Див.: *Сокальський, О. С.* Організація бібліотечної справи [Текст] / О. С. Сокальський. – К. : Кн. палата УРСР, 1970. – 242 с.

²³ Див.: *Чачко, А. С.* Віктор Михайлович Пілецький – бібліотекознавець, педагог, людина [Текст] / А. С. Чачко // Вісн. Кн. палати. – 1998. – № 4. – С. 28–30; № 5. – С. 29–30; її ж. Віктор Михайлович Пілецький (1921–1987) [Текст] // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 11. – С. 55–63.

²⁴ *Гуртовенко, Т.* Катерина Селіверстова [Текст] / Т. Гуртовенко, С. Кулешов // Бібл. вісник. – 2000. – № 1. – С. 49–53.

інтерес для бібліотечної біографіки і в цьому контексті варто відзначити праці І. Войцеховської [12; 13], в яких зроблено спробу виокремити бібліотекознавчу проблематику досліджень В. Іконникова як окремих напрям джерелознавчих студій вченого. У праці І. Верби досліджено бібліотекознавчі аспекти праці О. Оглоблина в контексті його біографії початку 20-х рр. ХХ ст. [9], виявлено роль історика у становленні та розвитку бібліотечної справи Києва перших років радянської влади, у збереженні унікальних бібліотечних колекцій, що зазнавали розпорошення, необґрунтованого переміщення чи знищення.

У біографіях визначних українців, зокрема істориків І. Крип'якевича²⁵ та О. Грушевського²⁶, мовознавця, культуролога та письменника Б. Грінченка²⁷, мистецтвознавця та шевченкознавця О. Новицького²⁸ розширена і доповнена інформація про їхній бібліотекознавчий доробок.

В українській бібліотечній біографії радянського періоду спостерігалася різна ступінь оприлюднення біографічної інформації, що пов'язано значною мірою з опрацюванням джерельної бази, її виявленням і введенням до наукового обігу. Особливо це простежується при вивченні біографії К. Рубинського, факти якої постійно доповнювалися й уточнювалися залежно від отримання доступу до різного виду джерел. У біографічному виданні, підготовленому Н. Березюк [6] було вміщено її розвідку, в якій за архівними документами та друкowanними виданнями було реконструйовано хронологію подій життя та діяльності вченого і практичного працівника, проаналізовано численні невідомі

---

²⁵ Див.: *Литвин, Т.* Іван Крип'якевич як книгознавець [Текст] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.03. – К., 2008. – 20 с.; *Ковальчук, Г. І.* П. Крип'якевич – завідувач відділу стародруків БАН УРСР [Текст] / Г. І. Ковальчук // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві : зб. наук. праць. – Л., 2001. – Вип. 8. – С. 801–802.

²⁶ *Ківшар, Т.* Олександр Грушевський як фундатор бібліотечно-бібліографічної справи у 1917–1918 рр. [Текст] / Т. Ківшар // Б-ка в розвитку іст. науки в Україні : тези доп. наук.-практ. конф. – К., 1994. – С. 69–71; *Приходько, Л.* Внесок О. Грушевського у розбудову бібліотечної справи Української держави [Текст] / Л. Приходько // Бібл. вісник. – 2004. – № 4. – С. 23–30.

²⁷ *Новальська, Т.* Читачезнавчі ідеї у творчій спадщині Бориса Грінченка [Текст] / Т. Новальська // Бібл. планета. – 2004. – № 1. – С. 19–21.

²⁸ *Колодезева, С.* Академік ВУАН О. П. Новицький та його внесок у розвиток бібліотечної справи [Текст] / С. Колодезева // Наук. праці НБУВ. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 343–349.

факти його біографії. Крім цього, публікувалися також дослідження Н. Кушнарєнко про роль К. Рубинського у становленні українського бібліотекознавства, В. Мільман про його внесок у розвиток бібліотекознавства як науки, обґрунтування самостійності бібліотечної професії, а С. Куделком розкрито малознану сторінку діяльності вченого як одного із засновників історичного бібліотекознавства.

Видання містить бібліографічні покажчики публікацій К. Рубинського та літератури про нього, атрибутовано п'ять невідомих наукових праць, представлено відомості про рукописну спадщину вченого, що зберігається у Відділі рідкісних видань і рукописів ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, фрагменти із праць К. Рубинського, фотоілюстративні матеріали. Опубліковані документи та матеріали значно доповнили наукову біографію К. Рубинського, розширили знання про нього як фахівця та людину.

У наступному своєму нарисі Н. Березюк [5] розширила уявлення про особистість К. Рубинського, його наукову та практичну діяльність, у ньому представлено біографічний нарис із урахуванням нових фактів, виявлених в архівах ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна та родини К. Рубинського, у спогадах його доньки. Бібліографічний покажчик включає як друківані праці К. Рубинського, так і рукописні матеріали, а також здійснені ним переклади. Окремий розділ становлять рукописні документи з архіву бібліотеки університету, зокрема, протоколи засідань бібліотечних комісій університету (1909–17 рр.), вміщено його рапорти, доповідні, представлено інші документи, що дають уявлення про К. Рубинського як керівника бібліотеки. Важливу частину видання становлять тексти основних наукових праць із проблем бібліотекознавства, зокрема його публічної лекції «Культурна роль бібліотеки і завдання бібліотекознавства» (1909). Видання містить репринти сторінок окремих праць К. Рубинського, документи та фотодокументи з архіву його родини, а також дайджест «К. І. Рубинський про бібліотеку й професію бібліотекаря», що свідчить про появу нового виду видань у галузі бібліотечної біографіки.

У контексті надбань харківської бібліотечної школи привертає увагу короткий біографічний нарис Т. Самойленко [73], яка аналізує науковий доробок Т. Скрипник, що активно розробляла проблеми історії бібліотечної справи України ХХ ст., вміщено бібліографію праць дослідниці.

Стаття С. Волкової²⁹ значно поповнила біографічну інформацію про професійну діяльність Н. Фрідьєвої, зокрема, про її участь у підготовці бібліотечних кадрів і розвитку кафедр бібліотекознавства, які вона очолювала у Харківському педагогічному інституті, згодом – Харківському бібліотечному інституті. Доповнила біографічну інформацію про життя та творчість Н. Фрідьєвої у 70-80 рр. ХХ ст., робота Б. Самойленко (ймовірно Т. Самойленко) в якій подано відомості про напрямки дослідницької діяльності саме у цей період, пов'язані з вивченням книги та читача, історичних і теоретико-методологічних проблем бібліотекознавства³⁰. Розширенню біографічних відомостей про харківський період діяльності Н. Фрідьєвої сприяло дослідження Н. Березюк, в якому висвітлено основні напрями її роботи у ЦНБ Харківського державного університету імені В. Н. Каразіна щодо упорядкування фондів, вдосконалення системи каталогів і бібліотечного обслуговування читачів, організації наукової роботи в галузі бібліотекознавства, дослідження історії бібліотечної справи³¹.

На початку ХХІ ст. активізувалися дослідження біографічної інформації про діяльність вітчизняного бібліотекознавця, одного з фундаторів харківської бібліотечної школи Л. Хавкіної. Цьому сприяло проведення наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня її народження. У доповідях і повідомленнях Г. Трохименко та Р. Драган, Н. Капустіної й А. Перепечі, В. Сєдих, Л. Багрянцевої йшлося про результати їхніх наукових розвідок, що сприяли поглибленню вивчення біографії дослідниці³².

Вивченню маловідомих сторінок наукової біографії Л. Хавкіної, зокрема харківського періоду (1888–1918) її життя та діяльності, присвячене наукове дослідження працівників

---

²⁹ Див.: Волкова, С. И. Советский библиотековед Н. Я. Фридьева [Текст] / С. И. Волкова // Сов. библиотековедение. – 1980. – № 2. – С. 121–122.

³⁰ Самойленко, Б. «Вот так ... я стала кинозвездой» [Текст] : к 100-летию со дня рождения Н. Я. Фридьевой, известного библиотековеда / Б. Самойленко // Библиотека. – 1995. – № 9. – С. 45–47; її ж. 100 років від дня народження Надії Фрідьєвої [Текст] // Бібл. вісник. – 1995 – № 3. – С. 24–25.

³¹ Березюк, Н. Надія Фрідьєва [Текст] / Н. Березюк // Бібл. вісник. – 1995 – № 3. – С. 25–28.

³² Бібліотекознавець Любов Борисівна Хавкіна: творча спадщина і сучасність [Текст] : матеріали наук. конф., присвяченої 130-річчю з дня народження Л. Б. Хавкіної. – Х., 2001. – 40 с.

Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (далі – ХДНБК), про основні напрямки якого йдеться в роботах А. Перепечі³³ та у науковому збірнику, підготовленому науковцями цього закладу³⁴. Представлені матеріали та документи доповнюють біографічну інформацію та сприяють переосмисленню історії вітчизняного бібліотекознавства, переоцінці внеску Л. Хавкіної в його становлення та розвиток, а також визначенню її ролі у відкритті першого в Російській імперії нотного абонементу, а згодом – і першого кабінету бібліотекознавства, який вона очолювала до 1912 р. У розвідках українських і російських науковців П. Сокова, А. Ричкова, Т. Самійленко та Р. Драган, А. Перепечі, Н. Капустіної здійснено аналіз нових фактів наукової біографії Л. Хавкіної харківського періоду її життя та діяльності. Крім текстів статей науковців видання містить також бібліографічні покажчики праць Л. Хавкіної та літератури про неї, а також відомості про її епістолярну спадщину, тематику виступів перед слухачами курсів із позашкільної освіти Харківського товариства розповсюдження грамотності серед народу, інші документи, що зберігаються в архівах Росії й України. Інформація про ці та інші архівні документи сприяє повноті реконструкції наукової біографії Л. Хавкіної та доповнює джерельну базу української бібліотечної біографіки.

Дослідники також активізували вивчення біографічної інформації про маловідомого українського бібліотекознавця, бібліографа та книгознавця Б. Боровича (Фінкельштейна), який працював у Харкові в 20–30-х рр. ХХ ст. У працях В. Седих і А. Скляр поставлено проблему необхідності вивчення доробку Б. Боровича в галузі теорії та практики каталогізації, його внеску у розвиток бібліотечної справи України³⁵. Науковцями

---

³³ *Перепеча, А. М.* Про основні наслідки наукового дослідження «Л. Б. Хавкіна і Харківська громадська бібліотека» [Текст] / А. М. Перепеча // *Наук.-дослід. робота ХДНБ ім. В. Г. Короленка у 1995–1996 рр.* – Х., 1997. – С. 54–57; *її ж.* Визначний бібліотекознавець України Любов Борисівна Хавкіна [Текст] : (за результатами наук. пошуків) / А. Перепеча, Н. Капустіна // *Вісн. Кн. палати.* – 2001. – № 3. – С. 36–38; *її ж.* Л. Б. Хавкіна: харьковський період діяльності [Текст] / А. Перепеча, Н. Капустіна // *Науч. и техн. б-ки.* – 2002. – № 1. – С. 128–133.

³⁴ *Бібліотекознавець Любов Борисівна Хавкіна: харківський період діяльності (1888–1918)* [Текст] : зб. матеріалів. – Х., 2004. – 128 с.

³⁵ *Седих, В. В.* Б. О. Борович як видатний теоретик і практик бібліотечної справи на Україні [Текст] / В. В. Седих // *Укр. культура: історія і сучасність* : матеріали наук.-теорет. конф. проф.-викл. складу та студентів. –

ХДНБК А. Черевко та Т. Кульшицькою підготовлено збірник матеріалів, які сприяють реконструкції життєвого та творчого шляху Б. Боровича [10]. Вміщено матеріали до хроніки життя та діяльності, а також бібліографію праць Б. Боровича, рецензії на його твори, бібліографію праць, у яких згадувалось ім'я вченого та здійснювалося цитування його творів. Поповненню біографічної інформації сприяли відомості про праці Б. Боровича, виявлені за рекламними матеріалами об'яв видавництв, інших джерел, а також відомості про тематику та проблематику доповідей і виступів вченого, про неопубліковані роботи, що зберігаються в приватних архівах і Відділі рідкісних видань та рукописів ХДНБК. Документи із фондів ХДНБК розкривають активну практичну діяльність Б. Боровича у цій установі. Нові факти його біографії постають із наказів заступника Наркома освіти УСРР, матеріалів Державного архіву служби безпеки України. Окремий розділ збірника матеріалів становлять біографічні відомості про Б. Боровича в мережі Інтернет.

Варто відзначити, що біографічна інформація про українських бібліотекознавців в Інтернеті до цього часу не входила до видань біографічного характеру, але досвід укладачів збірника матеріалів, присвяченого Б. Боровичу, свідчить про актуальність виявлення фактичного матеріалу в Інтернеті для повної реконструкції наукових біографій українських бібліотекознавців і діячів бібліотечної справи, розширення джерельної бази бібліотечної біографіки.

Сучасні харківські бібліотекознавці І. Березюк і В. Сєдих [4] написали біографічний нарис про одного з засновників вітчизняного бібліотекознавства В. Джульковського (Джульковського), історика медицини, перекладача, бібліографа, бібліотекознавця, професора Харківського університету, його ректора у 1821–26 рр. Уведені дослідниками до наукового обігу відомості про харківський період життя та діяльність науковця, зокрема про його бібліотекознавчу діяльність, засвідчили, що він, як обізнаний фахівець у галузі бібліотечної справи,

---

Х. : ХДІК, 1990. – С. 67–68; *його ж.* Внесок Б. О. Боровича в теорію і практику предметної каталогізації [Текст] / В. В. Сєдих, А. Скляр // Культура України: історія і сучасність : тез. доп. респ. наук.-теорет. конф., 26–28 жовт. 1992. – Х., 1992. – С. 283–285; *його ж.* Б. О. Борович – «невідомий» український бібліотекознавець [Текст] // Історія бібліот. справи в Україні : матеріали регіон. міжвід. наук. конф. – Х., 1994. – С. 52.

був автором однієї з вітчизняних бібліотечно-бібліографічних класифікацій. Укладений В. Джульковським «Каталог книгам бібліотеки Імператорського Харківського університету» (1824) став першим друкованим каталогом бібліотеки цього закладу, в додатку до якого вміщено деталізовану авторську схему бібліотечно-бібліографічної класифікації.

Традиції харківської бібліотечної школи розвивав фахівець у галузі фондознавства та каталогознавства Є. Тамм, нові біографічні відомості про якого вдалося виявити М. Василенку, В. Сєдих і Н. Тамм. Дослідники доповнили знання про професійні та людські риси одного з українських бібліотекознавців другої половини ХХ ст. [8]. Є. Тамм був одним із співавторів підручника для культурно-освітніх училищ «Бібліотечні фонди і каталоги» (1971), в якому знайшли висвітлення тогочасні тенденції теорії та практики формування фондів та їх каталогізації, що використовувався також і у вищих навчальних закладах відповідного профілю.

У цей період в українському бібліотекознавстві спостерігався значний інтерес до біографій його засновників, імена яких були вилучені із наукового обігу впродовж радянської доби. Так, повернулось із забуття ім'я С. Сірополка — одного з фундаторів науки про бібліотеку, автора першого україномовного підручника з бібліотекознавства³⁶. У пострадянських публікаціях було зроблено спробу виявити та проаналізувати біографічну інформацію, оприлюднити відомості про основні напрями наукових досліджень ученого. З поглибленням вивчення біографічної інформації стають відомими нові факти, що дають змогу обґрунтувати періодизацію життєвого та творчого шляху С. Сірополка, а також розкрити їх вплив на наукову тематику та проблематику бібліотекознавчих досліджень ученого, її напрямки та тенденції. Знайдені нові документи поповнюють джерельну базу наукової біографії од-

---

³⁶ Див. зокрема: *Ківшар, Т.* Видатний просвітянин [Сірополко С.] // Київ. старовина. – 1992. – № 4. – С. 96–101; *її ж.* Визначний український вчений, громадський і політичний діяч Степан Сірополко [Текст] / Т. Ківшар // Вісн. Кн. палати. – 1997. – № 8. – С. 22–24; *її ж.* Степан Сірополко [Текст] : [до 125-річчя від дня народження] // Бібл. вісник. – 1997. – № 4. – С. 32–35; *її ж.* Культурно-просвітня та наукова діяльність Степана Сірополка в 1921–1924 рр. [Текст] // Перші книгознавчі читання : зб. наук. праць. – К., 1997. – С. 123–134; *її ж.* Висвітлення діяльності УНІК у бібліологічній спадщині С. Сірополка [Текст] // Проблеми вдосконалення каталогів наук. бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. – К., 1997. – С. 135–137.

ного з фундаторів українського бібліотекознавства, сприяють об'єктивному висвітленню ролі визначної особистості, виявленню незаних сторінок його біографії, причин піднесень і спадів наукової та практичної діяльності в галузі бібліології [33; 34; 36].

Проблеми вивчення біографії ученого у різні періоди його життя привертають увагу дослідників, про що свідчить наукова конференція, проведена у Кам'янець-Подільському національному університеті з нагоди 130-річчя від дня народження С. Сірополка (2008). У доповідях її учасників із позицій досягнень сучасної наукової думки розкривалися: значення наукових праць вченого для розвитку українського бібліотекознавства (Т. Ківшар), його книгознавчі концепції на сторінках журналу «Українська книга» (І. Плехова), переоцінка ролі С. Сірополка у становленні та розвитку фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету (О. Завальнюк), львівські книгознавчі контакти (О. Колосовська та І. Цвіркун) [61, с. 11–33]. Варто відзначити, що з ініціативи директора наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка краєзнавця та бібліотекознавця В. Прокопчука цей заклад став осередком, що об'єднав дослідників біографій бібліотекознавців, а також осіб, які виявляють бібліотекознавчі аспекти у біографіях громадських і політичних діячів не лише Поділля, а й усієї України. У рубриці «Видатні постаті в царині бібліотечної праці», запровадженій у двох випусках «Наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» оприлюднено біографічну інформацію про осіб, які перебували на посаді директорів бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету з 1918 по 2007 р. (Л. Бабій), висвітлено внесок І. Сливки в організацію та розбудову фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету (В. Прокопчук), введено до наукового обігу ім'я одного з представників інтелігенції Поділля першої третини ХХ ст. М. Хитько [Хитькова] в контексті розвитку цієї ж бібліотеки (Соломонова Т.), зроблено спробу визначити роль ректора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1923–28) В. Гериновича у розвитку комплектування та організації роботи бібліотеки цього закладу (В. Островий), виявити бібліотекознавчі аспекти діяльності у наукових біографіях родини Сіцинських-Січинських із кінця ХІХ до початку

XXI ст. (А. Трембіцький), представити біографічну інформацію про діячів бібліотечної справи Поділля другої половини ХХ ст., зокрема В. Гусько, працівника Хмельницької обласної універсальної бібліотеки ім. М. Островського у 30–80-х ХХ ст. (О. Баваровська), а також В. Петрицьку – директора бібліотеки Хмельницького національного університету (1984–2005) (О. Григоренко) [61, с. 34–87; 62, с. 20–111].

Значному розширенню кола імен фахівців бібліотечної справи Поділля сприяло монографічне дослідження В. Прокопчука та Л. Філінюка, присвячене історії бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, в якому представлена біографічна інформація про кілька поколінь бібліотечних працівників цього закладу від 1918 по 2009 р. [69]. В цьому контексті поглибленню знань про кам'янець-подільський період у бібліотечній діяльності М. Ясинського сприяло дослідження В. Прокопчука, який ввів до наукового обігу біографічну інформацію про професійну діяльність відомого бібліотекознавця, бібліографа й діяча книги.³⁷ Праці О. Завальнюка збагатили біографічну інформацію новими відомостями про цей же період діяльності С. Сірополка³⁸.

Певним внеском у розвиток бібліотечної біографіки є науково-популярні видання, присвячені висвітленню історії розвитку бібліотечної справи окремих регіонів України, що містять інформацію також і про діячів бібліотечної справи. З'явилися біографічні відомості про засновників бібліотечної справи та бібліотечних працівників донецького краю, зокрема міст Юзовки, Артемівська, Єнакієвого, Краматорська³⁹. Вітчизняна бібліотечна біографіка поповнилась іменами бібліотечних діячів Рівненщини, зокрема біографічною інформацією про організатора наукової бібліотеки історич-

---

³⁷ Прокопчук В.С. Кам'янець-подільський період у бібліотечній діяльності М. І. Ясинського [Текст] / В. С. Прокопчук // Четверті біографічні студії, присвячені 120-річчю Михайла Ясинського / укл. Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик. – Х., 2009. – С. 14–25.

³⁸ Завальнюк О. С. Сірополко – бібліотекар Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1920 рр.) [Текст] / О. С. Завальнюк // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. статей. – К., 2004. – Вип. 7. – С. 310–315; *її ж.* Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.) [Текст]. – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 351–356.

³⁹ Бібліотеки Донеччини: сторінки історії [Текст]. – Донецьк, 1998. – Вип. 1. – 27 с.

ного музею в Острозі М. Тучемського, відомого волинського церковного та освітнього діяча, краєзнавця⁴⁰. Підсумком багаторічного вивчення історії Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки став збірник матеріалів, у якому в контексті висвітлення найважливіших подій у житті бібліотеки за сто років її існування, оприлюднена інформація про бібліотечних працівників закладу, діяльність яких впливала на організацію роботи, зокрема наведено фактографічні дані про першого бібліотекаря закладу М. Наумову, а також директорів бібліотеки М. Анікеєва, М. Мілютіна, інших працівників закладу. Вміщено іконографію багатьох із них⁴¹. Привертає увагу біографічний довідник «Історія бібліотеки в особах», підготовлений до 120-річчя заснування Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова її співробітниками, до якого увійшла біографічна інформація про окремих працівників книгозбірні за більш, ніж сторічний період її функціонування⁴². Варто відзначити довідник Луганської обласної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького «Історія бібліотеки в особах», в якому зібрана біографічна інформація про працівників цієї бібліотеки, а також подана іконографія осіб про які йдеться у виданні. До довідкового видання «Хто є хто у бібліотечній справі Луганщини»⁴³ ввійшли біографічні відомості про керівників книгозбірень області та співробітників бібліотек, які мають публікації на професійну тему. Крім відомостей про освітній рівень і трудову діяльність включено матеріали про соціальну активність бібліотечних працівників, наявність у них почесних премій, нагород, почесних відзнак, що дає змогу визначити не лише професійні якості бібліотекарів, а й їхній внесок у розвиток бібліотекознавства та соціально-культурної сфери області. У збірці нарисів і фотодокументів із історії Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького, упорядкованій багаторічним дирек-

---

⁴⁰ Див. зокрема: Історія бібліотечної справи Рівненщини [Текст] : зб. ст. і тез доп. наук.-практ. конф. «Б-ки Рівненщини: історія і сучасність». – Рівне, 1999. – 111 с.

⁴¹ Див.: Бібліотека і час [Текст] : ювілейний зб., присвяч. 100-річчю ОУНБ / Хмельниц. обл. наук. б-ка ім. М. Островського. – Хмельницький, 2001. – 116 с.

⁴² Див.: Історія бібліотеки в особах [Текст]. – Миколаїв, 2001. – 33 с.

⁴³ Див. зокрема: Те саме : довідник [Текст]. – Луганськ, 2005. – 91 с.; Хто є хто у бібліотечній справі Луганщини [Текст]. – Луганськ, 2001. – 43 с.

тором цієї книгозбірні І. Степаненко⁴⁴, яка, використавши архівні документи, особисті спогади ветеранів праці, інші матеріали представила біографічні відомості та портрети багатьох співробітників бібліотеки, відомих бібліотекознавців А. Бальцера, С. Артамонової, Л. Смиченко, С. Пономарьової тощо.

Зростаючий інтерес до біографій вітчизняних бібліотекознавців у західних регіонах України сприяв появі біографічної інформації та іконографії бібліотечних діячів Закарпаття другої пол. ХХ ст., представлених у контексті історії бібліотечної справи краю⁴⁵. У довідковому виданні, підготовленому з ініціативи директора Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки Л. Григаш, «Закарпатська ОУНБ в особах» разом із біографіями працівників цього закладу вміщено іконографію, фотоілюстративні матеріали⁴⁶.

Значному поширенню інформації про біографії бібліотекознавців західноукраїнських земель сприяла конференція «Бібліотеки на західноукраїнських землях ХVIII–ХХ ст.» (Львів, 2004), організована Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника. Доповідачі секції «Бібліотечна справа в іменах», використавши архівні джерела, спогади та друковані матеріали, подавали маловідому біографічну інформацію про діячів бібліотечної справи. Так, Н. Рибчинська доповнила новими біографічними даними інформацію про В. Дорошенка як багаторічного співробітника бібліотеки НТШ, виділивши його прагнення до обґрунтування значення бібліотеки наукового товариства як національної книгозбірні. Представлена бібліографія праць В. Дорошенка розкриває бібліотекознавчу проблематику наукового доробку вченого [72]. М. Кострова і О. Харгелія з достатньою повнотою реконструювали біографію Н. Дорошенко, а також дослідили її діяльність на посаді бібліотекаря Центральної бібліотеки товариства «Просвіта» у Львові, подали бібліографію праць, яка розкриває проблематику досліджень проблем соціальних функцій бібліотеки, комплектування фондів бібліотек, вивчення особливостей роботи мандрівних книго-

---

⁴⁴ Бібліотека, роки, люди, долі [Текст] : зб. нарисів і фотодок. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 1. – 100 с.

⁴⁵ Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності [Текст]. – Ужгород, 2000. – 224 с.

⁴⁶ Закарпатська ОУНБ в особах [Текст]. – Ужгород, 2010. – 92 с.

збірень тощо [47]. Дослідниця Г. Горбань увела до наукового обігу біографічні відомості про першого директора Івано-Франківської обласної універсальної бібліотеки ім. Івана Франка, педагога, книголюбця, краєзнавця В. Пашницького, репресованого та реабілітованого помертню [15]. Важливим для бібліотекознавства є дослідження поглядів І. Франка на розвиток бібліотечної справи Галичини в контексті його біографії, здійснене А. Рибалко, яка проаналізувала думки вченого щодо вивчення читацьких запитів, функцій учнівських бібліотек, бібліотечної цензури [71]. Треба відзначити, що впродовж останніх років бібліотекознавчі погляди І. Франка привертають увагу науковців, які прагнуть розглядати їх в контексті розвитку теоретико-методологічних засад вітчизняної бібліотекознавчої думки [35].

Значний інтерес становлять біографічні нариси, присвячені українським історикам, які у своєму науковому доробку мають і праці бібліотекознавчої проблематики. Так, Т. Литвин зробила спробу проаналізувати бібліотекознавчий доробок І. Крип'якевича, висвітлити його погляди на діяльність бібліотек при читальнях різних громадських товариств, на типологію бібліотек, класифікацію бібліотечного фонду, організацію бібліотечної справи європейських країн. Дослідниця виявила, що разом із І. Свенцицьким І. Крип'якевич допомагав упорядковувати фонд стародруків і рукописів відділу рідкісної книги Бібліотеки Академії наук АН УРСР у Львові, навела цікаві факти його співпраці з українськими бібліотекознавцями [50].

У розвідках М. Кривенко⁴⁷ оприлюднено біографічні відомості про фундатора та першого директора Львівської бібліотеки іноземної літератури О. Масляка, проаналізовано його внесок у організацію роботи цієї установи та формування книжкового фонду, а також йдеться про його розпорошення, переміщення та втрати унікальних видань після арешту директора. У статтях йдеться про долю репресованого директора, реабілітацію, а також про його вплив на розвиток бібліотечної справи Львівщини. Дослідниця також узагальнила біо-

---

⁴⁷ Див. зокрема: *Кривенко, М. Омелян Маслак – фундатор Львівської бібліотеки іноземної літератури [Текст] / М. Кривенко // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2004. – Вип. 12. – С. 246–255; її ж. Масляківський феномен – приклад служіння друкованому слову [Текст] // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 9. – С. 47–48; її ж. Менеджер методичної служби Львівщини [Текст] // Там само. – № 8. – С. 47–48.*

графічні відомості про інших діячів бібліотечної справи цього регіону, зокрема М. Сташківа, проаналізувавши його роль у розвитку галузі, поширенні просвітницької діяльності, громадській активності бібліотек.

Інше дослідження М. Кривенко доповнило джерельну базу про бібліотечну діяльність Ю. Меженка, зокрема, віднайдені нею листи періоду його перебування на посаді директора бібліотеки АН УРСР, надіслані до Президії АН УРСР у першій половині жовтня 1945 р., в яких відбилися його наполегливе прагнення перевезти зі Львова до Києва бібліотеку «Студіону» [48]. Невідомі факти біографії Ю. Меженка також постають із щоденникових записів академіка С. Маслова, наведених Л. Головатою [14, с. 162], але вони потребують додаткових уточнень і досліджень.

М. Кривенко⁴⁸ також виявлено біографічну інформацію про доньку І. Свенцицького Марію, яка працювала у рукописному відділі бібліотеки НТШ у 1941–45 рр., а також впорядкувала та зберегла родинну бібліотеку та архів, що містили рукописні книги, стародруки, рідкісні видання XIX–XX ст., які не лише відображали наукові та інтелектуальні інтереси родини, але є важливими джерелами для проведення вітчизняних історико-культурологічних досліджень.

У праці О. Колосовської [39] проаналізована біографічна інформація про Б. Барвінського, залучено не лише опубліковані, а й архівні джерела, що дало змогу висвітлити внесок ученого в українське бібліотекознавство, а також його роль в організації бібліотечної справи регіону. Ця робота сприяла значному розширенню енциклопедичних коротких біографічних відомостей про вітчизняного діяча бібліотечної справи першої половини XX ст. Дослідниця, сприяючи персоніфікації бібліотечної справи на західноукраїнських землях, проаналізувала діяльність Б. Дідицького як бібліотекаря Народного дому у Львові в період його становлення, коли закладались основи фонду, розроблялися методи обслуговування читачів [40]. Привертають увагу праці М. Вальо⁴⁹, при-

⁴⁸ Кривенко, М. Марія Свенцицька [Текст] / М. Кривенко // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2006. – Вип. 14. – С. 454–489.

⁴⁹ Див.: Марія Деркач. 1896–1972 [Текст] : Бібліогр. покажч. Спогади. Розвідки. Листи. / авт.-упоряд. М. А. Вальо. – Л., 1999. – 272 с.; Вальо, М. Марія Деркач – літературознавець, архівіст, бібліотекар [Текст] // Б-ка наук. т-ва ім. Шевченка: книги і люди : мат. кругл. столу. – Л., 1996. – С. 109–118.

свячені вивченню життя та творчості М. Деркач, у яких подано й бібліотекознавчий напрям її діяльності, зокрема, висвітлено працю у бібліотеці НТШ та Науковій бібліотеці ім. В. Стефаника АН УРСР. Значно доповнює біографічну інформацію про М. Деркач стаття Т. Гуцаленко⁵⁰, в якій більш докладно висвітлено її діяльність щодо упорядкування фонду рукописного відділу бібліотеки НТШ, укладання його рукописного, а згодом — карткового каталогів.

Предметом досліджень західноукраїнських науковців стала також постать ученого та діяча бібліотечної справи І. Кривецького, довгий час замовчувана в бібліотечній біографії. Із бібліотекознавчим доробком цього дослідника та бібліотечного працівника, керівника й одного з найбільших будівничих бібліотеки НТШ фахівців ознайомив у своєму дослідженні Ф. Стеблій [77]. Вивченню основних сторінок наукової біографії І. Кривецького присвячене також дисертаційне дослідження У. Яворської, яка на підставі архівних і друкованих джерел здійснила аналіз як творчої спадщини, так і бібліотекознавчого доробку вченого, подала періодизацію його бібліотечної діяльності. Дослідниця розкрила основні напрями роботи І. Кривецького у ВБУ в період її становлення та бібліотеці НТШ, де він служив упродовж майже чверті століття. Дослідниця довела, що саме завдячуючи І. Кривецькому, до фонду «Україніки» було зібрано друки з багатьох країн світу, пізніше — до складу її фондів надходив безоплатний обов'язковий примірник усіх українських видань, виданих у Польщі, який був важливим джерелом поповнення україніки. [87; 88]⁵¹. У книгозбірні громадського товариства найповніше серед інших вітчизняних бібліотек, була представле-

---

⁵⁰ Гуцаленко, Т. Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України у 1940–49 рр.: постаті та події [Текст] // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2005. – Вип. 13. – С. 175–237.

⁵¹ Див. також: Яворська, У. П. Бібліотечна діяльність Івана Кривецького (1905–1914) [Текст] / У. П. Яворська // Вісник Кн. палати. – 2005. – № 4. – С. 40–44; *її ж.* Бібліотечна діяльність Івана Кривецького (1922–1939) [Текст] // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 2. – С. 45–53; *її ж.* Іван Кривецький — директор бібліотеки Наукового Товариства імені Т. Шевченка у Львові [Текст] // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2004. – С. 182–185; *її ж.* Іван Кривецький — бібліотекар та бібліограф [Текст] // Там само : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2005. – Ч. 1. – С. 78–81.

на україніка, книжки, часописи та інша друкована продукція, видана в Україні та світі. Бібліотека НТШ певною мірою виконувала функції національної бібліотеки України, збираючи та зберігаючи з достатньою повнотою українські друки та надаючи їх у користування читачам.

У розвідці О. Пукас [70] досліджується біографія Р. Луцика – багаторічного завідувача відділу рідкісної книги Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР, який зробив значний внесок у розвиток одного з фундаментальних підрозділів книгозбірні, комплектування його фонду, створення та впорядкування каталогів і картотек, а також обслуговування читачів.

Внеском у історіографію сучасної бібліотечної біографіки є підготовлені львівськими дослідниками Г. Сварник, Р. Дзюбаном, М. Кривенко, Л. Кусій і В. Муравським [52] біограми осіб, діяльність яких впливала на створення та переміщення фондів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника, а також реформування та реорганізацію різних типів бібліотек Львова у 1939–45 рр., на процеси їх централізації, концентрації та перерозподілу майна і фондів поміж різними інституціями, містами та країнами. Короткі біографічні статті містять відомості, віднайдені у документах українських, польських і німецьких архівів і бібліотек, що дало змогу ввести до наукового обігу значний перелік імен польських і українських науковців, бібліотекарів, священників, а також ознайомитися з їхньою діяльністю в інших галузях науки та культури. Біограми розширили перелік імен діячів бібліотечної справи, сприяли доповненню й уточненню біографічної інформації про діяльність західноукраїнських бібліотечних діячів Б. Барвінського, В. Гумецького, Д. Дорошенка, Р. Луцика, Р. Хомина (о. Рафійла), Я. Янчака.

В українській бібліотечній біографіці кінця ХХ – початку ХХІ ст. спостерігалась активізація випуску біобібліографічних видань, що становлять самостійний вид біографічного документа, який містить фактичні матеріали про життя та діяльність особистості, списки публікацій, інші відомості, необхідні для написання наукової біографії, а також для поглиблених досліджень доробку вченого та визначення його внеску у розвиток наукової думки.

Варто відзначити біобібліографічну серію «Видатні діячі української книги», видану НПБУ, в якій проаналізовано життєвий і творчий шлях книгознавців, бібліографів і

бібліотекознавців, їхні наукові здобутки та подано бібліографію праць. У цій серії вийшли друком праці, присвячені Ю. Меженку, В. Дорошенку, М. Ясинському, С. Маслоу, Л. Биковському, А. Корнієнку та іншим бібліотекознавцям.

Окрім серійних виходили друком окремі видання, серед яких привертає увагу присвячений 130-ти річчю від дня народження В. Шенфінкель біобібліографічний покажчик «Віра Костянтинівна Шенфінкель (1867–1928)», укладений О. Лянсбергом. Видання містило біографічний нарис, а також бібліографію праць В. Шенфінкель та літератури про її діяльність. Подані до друку неопубліковані матеріали та відомості про документи з державних та обласних архівів сприяють подальшому вивченню біографічної інформації про В. Шенфінкель і розширенню джерельної бази української бібліотечної біографіки.

Варто згадати про біобібліографічний нарис, присвячений пам'яті Є. Тамма, українського бібліотекознавця, в якому вміщено біографію та бібліографію його праць [81]. До біобібліографічного покажчика про І. Кривецького [88] крім біографічних відомостей включено роботи автора за період з 1901 по 1938 р., що дало змогу ввести до наукового обігу відомості про його творчий доробок у галузі видавничої, редакторської, бібліотекознавчої, бібліографічної, книгознавчої, пам'яткознавчої, перекладацької та публіцистичної діяльності. Привертає увагу біобібліографічний нарис, присвячений пам'яті А. Корнієнка, в якому подано біографічну інформацію про вітчизняного діяча бібліотечної справи та бібліографію його праць [3].

Особлива активізація спостерігалась у випуску прижиттєвих біобібліографічних видань діячів бібліотечної справи та бібліотекознавців. Першими серед них стали біобібліографічні покажчики українських бібліотекознавців Р. Целінського й А. Чачко. У виданні, присвяченому Р. Целінському, подано його життєпис, наведено перелік наукових праць із проблем історії мережі сільськогосподарських бібліотек, інформаційного забезпечення аграрної науки та виробництва [83]. Видання, присвячене А. Чачко, містило біографічний нарис, хронологічний покажчик праць дослідниці, а також частково анотований алфавітний покажчик літератури про автора та її праці [1].

Вийшли друком матеріали до біобібліографії О. Онищенко, академіка НАН України, генерального директора НБУВ, де подано біографічні відомості про життєвий і творчий шлях відомого вченого, нарис про його діяльність у бібліотечно-інформаційній сфері, проаналізовано внесок у розвиток духовної культури українського народу [64]. У бібліографічному покажчику подано друковані праці вченого, розташовані в хронологічній послідовності за період із 1992 по 2003 р., а також літературу про його наукову та громадську діяльність у ці роки. Особливо цікавою є інформація про тематику і проблематику праць О. Онищенко в галузі історії бібліотечної справи, бібліотекознавства та бібліотечної біографіки.

У біобібліографічних покажчиках (2000, 2005, 2010), присвячених сучасному бібліотекознавцю Н. Кушнарєнко [60]⁵² авторами вступних статей оприлюднено основні біографічні відомості, дати й події життя та педагогічної діяльності, а також зроблено спробу проаналізувати науковий доробок дослідниці в галузі фондознавства, бібліотечного краєзнавства, бібліотечної освіти тощо. Покажчики містять бібліографію наукових праць, редакторські роботи Н. Кушнарєнко, перелік кандидатських і докторських дисертацій, виконаних під її керівництвом, висвітлено участь вченого у роботі професійних форумів, а також подано перелік відгуків і рецензій на її дослідження.

У біобібліографічних покажчиках (1999, 2005) висвітлюється життєвий та творчий шлях бібліотекознавця, бібліографознавця та документознавця М. Слободяника, видання містять фото вченого, вступні статті, а також біографічну інформацію та аналіз наукових здобутків⁵³. Подані хронологічні покажчики праць дослідника та матеріали про його наукову, педагогічну та громадську діяльність. Зроблено спробу проаналізувати внесок М. Слободяника у підготовку наукових кадрів, науково-організаційну роботу, а також йдеться про ви-

⁵² Див.: Наталія Миколаївна Кушнарєнко [Текст] : біобібліогр. покажчик (до 50-річчя від дня народження). – Х., 2000. – 36 с.; те саме. (до 55-річчя від дня народження). – Х., 2005. – 103 с. – (Видатні педагоги Харк. держ. акад. культури).

⁵³ Див.: Бібліотекознавець і бібліографознавець Михайло Семенович Слободяник [Текст] : біобібл. покажч. – К., 1999. – 39 с. – (Видатні діячі укр. книги ; вип. 14); Михайло Семенович Слободяник [Текст] : біобібл. покажч. – К., 2005. – 43 с.

користання праць ученого у спеціальних наукових виданнях.

Біобібліографічний покажчик, виданий з нагоди 50-ліття В. Ільганаєвої [7], містить біографічні відомості та бібліографію наукових праць, що висвітлюють діапазон професійної діяльності та наукові інтереси дослідниці в галузі сучасного бібліотекознавства, удосконалення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування, управління бібліотекою, впровадження новітніх інформаційних технологій у роботу бібліотек, удосконалення системи бібліотечно-інформаційної освіти тощо.

Вийшли друком біобібліографічні покажчики, присвячені аналізу життєвого та творчого шляху В. Бабича, а також його наукового доробку [21; 65], біобібліографічний нарис про директора Національної бібліотеки України для дітей А. Кобзаренко [2], біобібліографічний покажчик, посвячений педагогічній, науковій і практичній діяльності у бібліотечній галузі С. Артамонової [74].

Біографічні відомості про діячів бібліотечної справи Львівщини, зокрема М. Сташківа, його творчий шлях і науковий доробок було оприлюднено у біобібліографічному нарисі М. Кривенко «Півстоліття з книгою і бібліотекою: Мирон Сташків» (Л., 2002), що вийшов у серії «Діячі бібліотечної справи Львівщини», заснованій Львівською державною обласною універсальною науковою бібліотекою. Перший випуск цієї серії – бібліографічний покажчик «Юхим Михайлович Грайданс» (Л., 1998) був присвячений заступникові директора з наукової роботи цієї ж бібліотеки, перу якого належить нарис історії бібліотек Львівщини.

До 50-річчя створення Львівської бібліотеки іноземної літератури та 70-річчя від дня народження І. Лозинського, який її очолював упродовж 35 років (1957–92), М. Кривенко упорядкувала бібліографічну персоналію «Іван Лозинський (1927–1992)» (Л., 1997), що вийшла друком у серії «Науковці Львівщини». Укладений С. Когут і супроводжуваний ґрунтовною передмовою М. А. Вальо біобібліографічний покажчик «Лариса Крушельницька» (Л., 2008) присвячений почесному директорів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, вченому-археологу, діячеві української культури, що знайомить із друкованими працями відомого науковця, дослідженнями в галузі археології, історії, суспільно-політичної, культурологічної, бібліотекознавчої проблематики.

На загал, біобібліографічні покажчики відображають основні віхи життєвого шляху й еволюції творчості бібліотекознавців, динаміку їх наукової активності, ступінь впливу ідей дослідників на сучасну професійну спільноту. А прижиттєві видання можна вважати певною мірою автобіобібліографічними, оскільки особа, якій присвячується видання, як правило, бере безпосередню участь у відборі біографічної інформації, редагуванні викладеного матеріалу, призначеного для друку, надає списки своїх публікацій і літературу про себе. Прижиттєві біобібліографічні видання є важливими джерелами для наукової біографії, хоч і містять елементи суб'єктивізму.

Для їх побудови упорядники користуються переважно стандартною схемою, що складається з двох розділів: біографії та біобібліографії, але деякі з них, як свідчить практика, містять також інші розділи, щоб якнайповніше представити інформацію про особу. Наявність різного роду розділів у змісті переконує, що розробка загальної методики біобібліографічних видань у галузі бібліотекознавства не є завершеною. Відсутність уніфікованої методики складання біобібліографічних покажчиків потребує її подальшого удосконалення, розробки проблеми співвідношення біо- та бібліографічних елементів, особливостей біографічного нарису та змісту довідкового апарату.

В цілому ж варто зазначити, що українська бібліотечна біографіка впродовж ХХ ст. розвивалася з різним ступенем інтенсивності. Вивчення біографій провідних фахівців в галузі бібліотечної справи було признано важливою складовою теоретичного бібліотекознавства науковий статус якого активно розвивався у працях Л.Б. Хавкіної початку ХХ ст. Ймовірно, що саме вона була однією із перших науковців, засновників харківської бібліотечної школи, хто дослідження біографій діячів бібліотечної справи визнав як значущу проблему бібліотекознавства, започатковуючи тим появу бібліотечної біографіки на українських землях.

Характерною для 20-х рр. тенденцією була поява перших спроб текстуального зображення життєвого шляху окремих діячів бібліотечної справи у формі поодиноких популярних біографічних нарисів, що супроводжувалися короткими біобібліографічними списками їхніх праць. Крім цього спостерігався випуск друком окремих статей про бібліотекознавчий доробок небагатьох визначних учених, громадських діячів.

Але на початку 30-х рр. розвиток бібліотечної біографіки було перервано після «дискусії з теоретичних проблем бібліотекознавства», що негативно вплинула на долю багатьох українських радянських бібліотекознавців і діячів бібліотечної справи. Це призвело до того, що науковий потенціал провідних українських бібліотекознавців не використовувався при розробці актуальних проблем бібліотечної справи, безіменними залишалися багато сторінок історії бібліотекознавства та бібліотечної справи України. Тенденція заборони імен унеможливила появу життєписів історично значущих особистостей та осмислення їх індивідуальних рис. Такий стан наукового знання означав фактичне припинення розвитку вітчизняної бібліотечної біографіки майже до кінця 50-х рр. ХХ ст.

Лише у 60–80-х рр. спостерігається тенденція поступового повільного вибіркового «олюднення» історії бібліотечної справи та бібліотекознавства: на сторінках спеціальних видань з'являються публікації з частковою, «дозованою» біографічною інформацією про окремих українських (переважно радянських) бібліотекознавців і працівників бібліотек. Потреба появи життєписів історичних особистостей спонукала до розширення кола фахівців, які досліджували біографічну інформацію про небагатьох бібліотечних працівників, усвідомлювалася необхідність систематичного вивчення наукових біографій теоретиків і практиків бібліотечної справи. Цьому значною мірою сприяли поодинокі наукові конференції, в ході яких обговорювалися проблеми «олюднення» історії галузі, введення до наукового обігу імен та біографічної інформації, а також висловлювалися думки про необхідність укладання словника українських бібліотекознавців і бібліотечних діячів. Ці заходи певною мірою хоч і пожвавили розвиток бібліотечної біографіки, але проблема запровадження до наукового обігу біографій та імен більшості відомих особистостей галузі залишалась актуальною з огляду на їх внесок і в розбудову бібліотечної справи України. Радянська цензура перешкоджала повноті представлених імен, через заборону багатьох із них з ідеологічних міркувань, а «спецхранни» ховали як імена, так і біографії репресованих бібліотекознавців, бібліотечних діячів і бібліотекознавців-емігрантів. Бібліотечна біографіка, як і вся гуманітарна наука в Україні цього періоду, існувала в умовах ідеологічного конформізму, стагнації та штучної обмеженості джерельної бази.

Упродовж 90-х рр. для бібліотечної біографіки була характерна тенденція розширення кола імен діячів бібліотечної справи, повернення замовчуваних за радянської доби бібліотекознавців та осмислення їх наукової спадщини, значне поживлення у різних регіонах України вивчення біографій українських науковців і практичних працівників, укладання біобібліографій. Повернення до наукового обігу імен діячів бібліотечної справи спонукало до виявлення біографічної інформації, написання ґрунтовних біографічних нарисів, потребувало ознайомлення не лише з їх науковою та практичною діяльністю, а й походженням, освітнім і загальнокультурним рівнем, людськими якостями. Завдяки цьому відбулася не лише формальна, а й фактична реабілітація незаслужено забутих чи свідомо замовчуваних українських діячів бібліотечної справи, бібліотекознавців. Доступ до «спецхранів» і спецфондів архівів та бібліотек розширив коло джерел для поглибленого вивчення біографій відомих діячів бібліотечної справи та їх ідей, він сприяв появі нових знань в галузі бібліотечної біографіки. Введення до наукового обігу значного масиву біографічної інформації створило умови для переоцінки радянської бібліотечної біографіки. Професійна спільнота початку ХХІ ст. отримала можливість долучитися до вивчення замовчуваних із ідеологічних міркувань бібліотекознавчих ідей і концепцій своїх попередників, а також біографічної інформації про визначних діячів бібліотечної справи, засновників українського бібліотекознавства. Так, ґрунтовне вивчення біографічної інформації одного із засновників українського бібліотекознавства С. Сірополка призвело до свого роду відкриття у вітчизняному бібліотекознавстві — віднайдення виданого ним ще на початку 20-х рр. ХХ ст., але зхованого у «спецхрані», першого україномовного підручника з бібліотекознавства, в якому вживалася спеціальна лексика та термінологія, було визначено базові поняття, проблематика наукового знання про бібліотеку та бібліотечну справу.

Із розширенням джерельної бази утворилася можливість для написання наукових біографій українських бібліотекознавців, діячів бібліотечної справи, виявлення їх неповторних особливостей, розкриття внутрішнього світу у тісному зв'язку з епохою та справою, якій вони себе присвятили. У наукових біографіях К. Рубинського, Ю. Меженка І. Кревецького було використано наукові методи дослідження та здійснено наукове оформлення тексту, присутня необхідна та достатня кіль-

кість джерел. Видана низка матеріалів до наукових біографій С. Сірополка, Л. Биковського, Б. Боровича, Л. Хавкіної.

Важливим досягненням бібліотечної біографіки стала поява біографій дослідників, у яких описано частину їх життєвого шляху, виокремленого для вивчення діяльності в галузі бібліотечної справи та бібліотекознавства, серед яких І. Свенцицький, Б. Грінченко, І. Крип'якевич, В. Іконніков.

Вивчення біографій визначних діячів вітчизняної бібліотечної справи значно доповнило знання про розвиток бібліотекознавства та його здобутки, сприяло збільшенню кількості назв публікацій біографічного спрямування. Завдячуючи цьому у бібліотечній біографіці спостерігалось формування біоісторіографії, спрямованої на вивчення біографії конкретної особистості, види її бібліотекознавчої діяльності, приналежності до напрямів, течій, вітчизняних бібліотекознавчих шкіл в історичному контексті.

Окрім наукових, повних чи часткових біографій спостерігалась поява біографічних текстів у вигляді коротких біографічних довідок, біограм про бібліотечну діяльність працівників наукових бібліотек. Публікація персоналістичних відомостей про фахівців бібліотечної справи, що відповідають вимогам викладу біографічного матеріалу, також становить суттєвий внесок у розвиток бібліотечної біографіки, оскільки сприяє висвітленню її окремих аспектів.

Водночас, суттєвому поступу української бібліотечної біографіки перешкоджає відсутність дисертаційних або монографічних досліджень, присвячених науковому аналізу біографічної інформації, життєвого шляху, індивідуальних якостей, взаємостосунків із оточенням, творчого доробку фундаторів вітчизняного бібліотекознавства, їх внеску у розвиток теорії та практики бібліотечного будівництва. Подальшому розвитку української бібліотечної біографіки сприяла б підготовка давно очікуваного професійною спільнотою біографічного довідкового видання, словника українських бібліотекознавців та діячів бібліотечної справи, який би репрезентував досягнення вітчизняної наукової думки. Про необхідність цього спеціального довідкового видання йдеться серед бібліотекознавців України ще із середини минулого століття. Ця думка присутня також у працях сучас-

них бібліотекознавців⁵⁴. Словник українських бібліотекознавців на електронних носіях міг би бути підготовленим і систематизованим за методичними розробками електронного варіанту Українського біографічного словника, інноваційного науково-інформаційного продукту, підготовка якого здійснюється Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Бібліотечна біографіка як напрям біографіки робить лише перші кроки у своїй інституалізації. Тому, існує багато проблем щодо завдань, напрямів її розвитку, історіографічної та джерельної бази, термінологічного забезпечення тощо. Практичне значення бібліотечної біографіки є важливим в контексті формування фундаментального національного біобібліографічного зводу, оскільки біографічна інформація про фахівців бібліотечної справи та бібліотекознавців становить його невід'ємну складову.

1. Ада Семенівна Чачко – бібліотекознавець, педагог, соціолог [Текст] : біобібліогр. покажчик / уклад. Н. А. Стельмах ; авт. вступ. ст. Е. А. Афонін. – К., 1998. – 71 с.
2. Анастасія Степанівна Кобзаренко та справа її життя [Текст] : біобібліогр. нарис / укл. Н. О. Гажаман ; передм., наук. ред. Л. П. Каліберда. – К., 2002. – 48 с. + 12 с. фотоілюстр.
3. Анатолій Петрович Корнієнко [Текст] : біобібліогр. нарис / упоряд. С. С. Савченко ; авт. вступ. ст. Л. І. Бейліс. – К., 2005. – 22 с. – (Провідні діячі укр. книги ; вип. 18).
4. *Березюк, Н.* Василь Якович Джузьківський – перший каталогознавець в Україні [Текст] / Н. Березюк, В. Сєдих // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 3. – С. 49–51.
5. *Ее же.* К. И. Рубинский: библиотечарь, библиотечовед, библиограф (1860–1930) [Текст] : [биография, библиография] / Н. М. Березюк. – Х. : Тимченко, 2010. – 322 с.
6. Бібліотекознавець Костянтин Іванович Рубинський (1860–1930) [Текст] : біобібліогр. нарис / [уклад. Н. М. Березюк ; ред. Е. В. Балла]. – Х. : РА, 1998. – 68 с. : іл. – (Видатні постаті в історії Харків. ун-ту).
7. Валентина Олександрівна Ільганаєва [Текст] : біобібліогр. покажчик (до 50-річчя від дня народження) / авт. вступ. ст. І. О. Давидова, О. О. Карпенко. – Х. : ХДАК, 2003. – 15 с.

---

⁵⁴ Див. зокрема: *Дубровіна, Л. А.* Деякі методологічні питання щодо створення біобібліографічного словника бібліотекознавців та бібліотечних діячів України [Текст] / Л. А. Дубровіна // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матер. VII міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2010. – С. 14–15; *Ківшар, Т. І.* Бібліотекознавча біографістика як розділ галузевої біографістики [Текст] / Т. І. Ківшар // Наук. праці Кам'янець-Подільського Нац. у-ту ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 2. – С. 16.

8. *Васильченко, М.* Український бібліотекознавець і педагог [Текст] / М. Васильченко, В. Седих, Н. Тамм // Вістн. Кн. палати. – 2009. – № 5. – С. 38–41.
9. *Верба, І.* Бібліотечна діяльність Олександра Оглоблина на початку 1920-х рр. [Текст] / І. Верба // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.) : зб. наук. праць. – К., 1998. – С. 222–229.
10. Видатний український бібліотекознавець Б. О. Борович (1883–1938) [Текст] : зб. матеріалів / укл. А. О. Черевко. – Х. : ХДНБ, 2005. – 90 с.
11. Віра Костянтинівна Шенфінкель (1867–1928) [Текст] : біобібліогр. покажчик / укл. О. Лянсберг. – Херсон, 1997. – 23 с.
12. *Войцехівська, І.* Академік Володимир Іконников [Текст] : життєпис та бібліографія / І. Войцехівська. – К., [б. в.]. – 1998. – 130 с.
13. *Її ж.* Володимир Іконников – бібліотекознавець та бібліофіл [Текст] / І. Войцехівська // Бібл. вісник. – 1998. – № 1. – С. 39–42.
14. *Головата, Л.* Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. 1940–2005 [Текст] : іст. нарис / Л. Головата // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2005. – Вип. 13. – С. 144–174.
15. *Горбань, Г.* Василь Пашицький – перший директор Станіславської обласної бібліотеки, педагог, книголюб, краєзнавець [Текст] / Г. Горбань // Бібліотеки на західноукр. землях XVIII–XX ст. : доп. та повід. 2-ї наук. конф. (Львів, 29–30 жовт. 2004 р.). – Л., 2006. – С. 154–157.
16. Григорій Андрійович Мірошниченко [Текст] // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1971. – Вип. 10. – С. 107–109.
17. *Гуменюк, М.* Біля джерел української радянської бібліографії [Текст] / М. Гуменюк. – К. : Наук. думка, 1991. – 151 с.
18. *Його ж.* Українські бібліографи XIX – початку XX ст. [Текст] : нариси про життя та діяльність / М. Гуменюк. – Х. : Ред. вид. відділ Кн. палати УРСР, 1969. – 182 с.
19. *Дениско, Л.* Бібліотека Київської духовної академії (1819–1919) [Текст] / Л. Дениско. – К., 2006. – 224 с.
20. Дмитро Іванович Балака (1894–1971) [Текст] / упоряд. бібліогр. списку О. П. Насонова // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1971. – Вип. 10. – С. 101–106. – Список праць с. 103–106.
21. *Добко, Т. В.* Василь Степанович Бабич [Текст] : біобібліогр. покажчик / Т. В. Добко ; відп. ред. А. П. Корнієнко. – К., 1997. – 43 с. – (Видатні діячі укр. книги ; вип. 9).
22. *Дубровіна, Л. А.* Бібліотечна справа в Україні в XX столітті [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – К., 2009. – 530 с.
23. *Її ж.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : 1918–1941 [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – К. : НБУВ, 1998. – 335 с.
24. *Її ж.* Те саме : 1941–1964 [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – К. : Наук. думка, 2003. – 360 с.
25. *Її ж.* Те саме : 1965–1991 [Текст] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – К., 2008. – 373 с.
26. *Жук, В. І.* Анатолій Іванович Бальцер [Текст] / В. І. Жук // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1972. – Вип. 13. – С. 121–123.

27. *Зворський, С.* Організатор бібліотечної справи [Текст] : (до 100-річчя від дня народження Я. Керекеза) / С. Зворський // Бібл. планета. – 2001. – № 2. – С. 18–19.
28. *Зніщенко, М. П.* Добра Д. Ю. як засновниця першої публічної бібліотеки для дітей [Текст] / М. П. Зніщенко. – К. : Смолоскип, 1997. – 14 с.
29. *Його ж.* Педагогічні аспекти в бібліотечній діяльності Д. Ю. Доброї [Текст] : навч. посібник / М. П. Зніщенко ; передм. В. М. Медведєвої. – К. : Смолоскип, 1999. – 138 с.
30. *История Центральной научной библиотеки Академии наук Украинской ССР [Текст].* – К. : Наук. думка, 1979. – 226 с.
31. *Каганов, І. Я.* Славний ювілей [Текст] : (до 50-річчя громад., наук. і пед. діяльності Н. Я. Фрідьєвої) / І. Я. Каганов // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1966. – Вип. 3. – С. 151–159.
32. *Кившарь, Т. И.* Вопросы теории и истории библиотечного дела на страницах сборника «Бібліотекознавство і бібліографія» [Текст] / Т. И. Кившарь, Л. П. Одинокая // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1987. – № 4. – С. 25.
33. *Ківшар, Т. І.* Становлення Степана Сірополка як бібліотекознавця [Текст] / Т. І. Ківшар // Укр. біографістика: зб. наук. пр. – Вип. 6. – С. 103–124.
34. *Її ж.* Бібліотекознавча діяльність С. Сірополка у 1908–1917 роках [Текст] / Т. І. Ківшар // Там само. – К., 2010. – Вип. 7. – С. 192–248.
35. *Її ж.* Бібліотекознавчі погляди Івана Франка [Текст] / Т. І. Ківшар, Л. П. Одинокая // Наук. пр. НБУВ. – К., 2008. – Вип. 22. – С. 357–362.
36. *Кіра, Р. В.* Культурно-просвітницька діяльність та педагогічні погляди Степана Сірополка [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Р. В. Кіра ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 19 с.
37. *Ковальчук, Г. І.* Борис Зданевич і його відкриття Provinciale Romanum [Текст] // Наук. пр. НБУВ. – К., 2003. – Вип. 10. – С. 67–82.
38. *Її ж.* Книгознавча концепція П. Й. Ярковського (до джерел історії вітчизняної бібліологічної науки) [Текст] // Наук. пр. НБУВ. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 167–175.
39. *Колосовська, О.* «Нагорода за кривду» чи «сповнення обов'язку?» : бібліотечна діяльність Богдана Барвинського (1908–1947) [Текст] / О. Колосовська // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2008. – Вип. 3. – С. 191–199.
40. *Її ж.* Богдан Дідицький – бібліотекар Народного Дому у Львові [Текст] / О. Колосовська // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2004. – Вип. 12. – С. 218–231.
41. *Комський, С. А.* Яків Микитович Керекез [Текст] / С. А. Комський, М. М. Коломійцева // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1974. – Вип. 15. – С. 134–139.
42. *Корнейчик, И.* Сергей Иванович Маслов [Текст] / И. Корнейчик // Книга. Исслед. и материалы. – М. : Изд-во Всесоюз. кн. палаты, 1968. – Вып. 16. – С. 203–209.
43. *Корнейчик, І. І.* Богдан Михайлович Комаров [Текст] // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1972. – Вип. 13. – С. 124–126.

44. Його ж. Історія української бібліографії: дожовтневий період [Текст] : нариси / І. І. Корнейчик. – Х. : Ред-вид. відділ кн. палати УРСР, 1971. – 374 с.
45. Його ж. Михайло Ілліч Ясинський [Текст] / І. І. Корнейчик ; бібліогр. склав Ф. К. Сарана // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1971. – Вип 11. – С. 147–157. – Список праць с. 155–157.
46. Його ж. Славний шлях [Текст] : (до 70-річчя з дня народження Ф. М. Максименка) / І. І. Корнейчик // Там само. – 1968. – Вип. 6. – С. 143–130.
47. Кострова, М. Наталія Дорошенко (1888–1974) як бібліотекар і педагог [Текст] / М. Кострова, О. Харгелія // Бібліотеки на західноукр. землях XVIII–XX ст. : доп. та повід. 2-ї наук. конф. (Львів, 29–30 жовтня 2004 р.). – Л., 2006. – С. 144–154.
48. Кривенко, М. Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекції (1940–1947) [Текст] / М. Кривенко // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2005. – Вип. 13. – С. 262–263.
49. Левко Устимович Биковський (1895–1992) [Текст] : біобібліогр. нарис / авт.-склад. Н. В. Козакова. – К., 1996. – 63 с. – (Видатні діячі укр. книги ; вип. 5).
50. Литвин, Т. Бібліотекознавчі та книгознавчі праці Івана Крип'якевича [Текст] / Т. Литвин // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2005. – Вип. 13. – С. 298–310.
51. Лозинський, І. М. Іларіон Свенціцький – бібліограф і бібліотекознавець [Текст] / І. М. Лозинський // Книгознавство та бібліографія : зб. наук. пр. – К., 1983. – С. 132–146.
52. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів [Текст]. Т. 1. (1939–1945) : зб. документів і матеріалів / упоряд. Г. Сварник (керівник) та ін. – Л., 2010. – 620 с. – (Джерелознавча серія).
53. Мазманьянц, В. К. Костянтин Іванович Рубинський [Текст] / В. К. Мазманьянц, М. Г. Швалб // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1974. – Вип. 15. – С. 128–134.
54. Марія Свенцицька. Спогади [Текст] / передмова, коментарі, бібліографія М. Кривенко // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника : зб. наук. праць. – Л., 2006. – Вип. 14. – С. 454–489.
55. Михайло Семенович Слободяник [Текст] : біобібліогр. покажчик / уклад. М. Б. Проценко ; авт. вступ. ст. М. І. Сенченко, Г. В. Власова. – К. : Кн. палата України ім. І. Федорова. – 2005. – 43 с.
56. Мільман, В. А. Анатолій Анатолійович Ашукін (1892–1964) [Текст] / В. А. Мільман // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1972. – Вип. 12. – С. 138–139.
57. Її ж. Володимир Олександрович Леницький [Текст] / В. О. Мільман // Там само. – 1974. – Вип. 14. – С. 140–144.
58. Мяскова, Т. Бібліотека Імператорського університету Св. Володимира: з історії комплектування (1834–1927 рр.) [Текст] / Т. Мяскова. – К., 2005. – 184 с.
59. Її ж. Павло Йосипович Ярковський – відомий український книгознавець, бібліограф [Текст] / Т. Є. Мяскова // Наук. пр. Кам'янець-

- Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 67–73.
60. Наталія Миколаївна Кушнарєнко [Текст] : біобібліогр. покажчик : (до 60-річчя від дня народження) / уклад. С. В. Євсєєнко та ін. ; наук. ред. Т. О. Шикаленко. – Х. : ХДАК, 2010. – 165, [16] с. – (Видатні педагоги Харків. держ. акад. культури).
  61. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету [Текст]. – Кам'янець-Подільський, 2008. – 399 с. – (Бібліотекознавство. Книгознавство ; вип. 1).
  62. Те саме. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 648 с. – (Бібліотекознавство. Книгознавство ; вип. 2).
  63. *Одинока, Л. П.* Бібліотечна діяльність П. О. Ярковського [Текст] / Л. П. Одинока // Тези XXV звітної наук. конф. за 1993–94 навч. рік проф.-виклад. складу КДІК. – К., 1994. – С. 6–8.
  64. Олексій Семенович Онищенко [Текст] : матеріали до біобібліографії / укл. Т. В. Добко, А. Л. Панова ; вступ. ст. П. Т. Тронька. – К. : НБУВ, 2003. – 112 с.
  65. *Онищенко, О. С.* Життєвий і творчий шлях В. С. Бабича [Текст] / О. С. Онищенко // Василь Степанович Бабич : біобібліографія / укл. Т. Добко. – К. : НБУВ, 2002. – С. 3–25.
  66. Йоґо ж. Любов Андріївна Дубровіна – сучасний історик, книгознавець, джерелознавець, діяч бібліотечної та архівної справи [Текст] / О. С. Онищенко // Бібл. вісник. – 2000. – № 5. – С. 16–25.
  67. Особовий архів Одинокої Л. П.
  68. Півстоліття з книгою і бібліотекою. Мирон Сташків [Текст] : біобібліогр. нарис / упоряд. М. Кривенко. – Л. : Ліґа-Прес, 2002. – 36 с. : іл. – (Діячі бібліотечної справи Львівщини).
  69. *Прокопчук, В. С.* Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розквіту [Текст] : іст. нарис / В. С. Прокопчук, Л. Ф. Філінюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 284 с.
  70. *Пукас, О.* Роман Ярославович Луцик – бібліотекар і книгознавець [Текст] / О. Пукас // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаніка : зб. наук. праць. – Л., 2002. – Вип. 9/10. – С. 73–76.
  71. *Рибалка, А.* Погляди І. Франка на розвиток бібліотечної справи в Галичині [Текст] / А. Рибалка // Бібліотеки на західноукр. землях XVIII–XX ст. : доп. та повід. 2-ї наук. конф. (Львів, 29–30 жовт. 2004 р.). – Л., 2006. – С. 175–197.
  72. *Рибчинська, Н.* Діяльність Володимира Дорошенка на бібліотечній ниві [Текст] / Н. Рибчинська // Там само. – С. 137–143.
  73. *Самойленко, Т.* Книгознавець, бібліотекознавець, педагог [Текст] : до 75-річчя Тетяни Олексіївни Скрипник / Т. Самойленко // Вісн. Кн. палати. – 1998. – № 5. – С. 30–31.
  74. Світлана Артамонова: бібліотекознавець [Текст] : бібліогр. покажчик / уклад. Г. А. Войцєхівська. – К. : Укрархбудінформ, 2003. – 50 с. : іл. – (Особистість).
  75. *Солонська, Н.* Веніамін Кордт – організатор бібліотечної справи [Текст] / Н. Солонська // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 12. – С. 42–43.
  76. *Сохань, С.* Приватна книгозбірня філолога та історика церкви

- М. І. Петрова: реконструкція зібрання [Текст] / С. Сохань // Бібл. вісник. – 2003. – № 3. – С. 29–32.
77. *Стеблій Ф. І.* Іван Кривецький – вчений і бібліотекар [Текст] / Ф. І. Стеблій // Бібліотека наук. т-ва ім. Шевченка: книги і люди : матер. круглого столу. – Л., 1996. – С. 86–102.
78. *Степченко, О. П.* Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1924) [Текст] / О. П. Степченко. – К., 2008. – 217 с.
79. *Стрішенець, Н.* Бібліографічна спадщина Юрія Меженка [Текст] / Н. Стрішенець. – К., 1997. – 143 с.
80. Її ж. Степан Постернак [Текст] / Н. Стрішенець // Бібл. вісник. – 1998. – № 5. – С. 29–37.
81. Український бібліотекознавець Євген Петрович Тамм (1918–1991) [Текст] : біобібліогр. нарис / Харків. держ. акад. культури ; за ред. В. В. Седих. – Х., 1998. – 56 с.
82. *Фридьєва, Н.* Жизнь для просвещения народа [Текст] : (о деятельности Х. Д. Алчевской) / Н. Фридьєва. – М. : Изд-во Всесоюз. кн. палаты, 1963. – 100 с.
83. Целінський Роман Йосипович [Текст] : біобібліогр. покажчик наук. праць за 1960–1997 рр. / уклад. З. І. Варга. – К., 1998. – 65 с.
84. *Чекалін, П. І.* Організатор бібліотечної справи в Україні [Текст] / П. І. Чекалін // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1992. – Вип. 31. – С. 110–115.
85. Ю. Г. Надія Сергіївна Косенко [Текст] / Ю. Г. // Там само. – 1972. – Вип. 12. – С. 139–140.
86. Юрій Олексійович Меженко (1892–1969) [Текст] : матеріали до біографії. – К. : ЦНБ ім. В. І. Вернадського, 1994. – 176 с.
87. *Яворська, У.* Бібліотечно-бібліографічна діяльність Івана Кривецького [Текст] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / У. Яворська ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2008. – 19 с.
88. Її ж. Іван Кривецький [Текст] : біобібліогр. покажчик (1901–1943 рр.) / У. Яворська. – Л., 2008. – 76 с.

Ківшар Т. І. Українська бібліотечна біографіка ХХ – поч. ХХІ ст. : етапи й тенденції.

Ключові слова: бібліотекознавці, діячі бібліотечної справи, бібліотечна біографіка, біобібліографія.

Розглянуто вітчизняний науковий доробок у науці про бібліотеку та бібліотечну справу щодо осмислення бібліотечної біографіки, визначення етапів і тенденцій її розвитку. Систематизовано та проаналізовано біографічну інформацію про бібліотекознавців і діячів бібліотечної справи України ХХ – початку ХХІ ст. Вивчено способи відображення персоналогічної інформації у наукових, науково-популярних і біобібліографічних виданнях. З'ясовано, що впродовж досліджуваного періоду українська бібліотечна біографіка розвивалась із різним ступенем інтенсивності. Від поодиноких популярних біографічних нарисів з короткими бібліографічними списками праць 20-х рр. ХХ ст. до «дискусії з теоретичних

проблем бібліотекознавства» початку 30-х, наслідком якої стало вилучення на кілька десятиліть із наукового вжитку імен діячів бібліотечної справи (як «українських буржуазних націоналістів», так і емігрантів), гальмування біографічних досліджень. Процес «олюднення» бібліотечної справи хоч і розпочався у 70-80-х рр., але радянська цензура перешкоджала повноті представлених імен. Бібліотечна біографіка існувала в умовах ідеологічного конформізму, стагнації та штучної обмеженості джерельної бази. Упродовж 90-х рр. вона розвивалась переважно під гаслом повернення замовчуваних за радянської доби імен бібліотечних діячів і бібліотекознавців та осмислення їх наукової спадщини, відбувалася переоцінка радянської бібліотечної біографіки. На початку ХХІ ст. поглиблюється вивчення наукових біографій засновників українського бібліотекознавства, з'являються біобібліографічні видання діячів бібліотечної справи, спостерігається формування біоісторіографії. Характерним явищем стало написання персоналістичних біографічних довідок, біограм про бібліотечну діяльність працівників наукових бібліотек.

Kivshar T.I. Ukrainian library biography study of 20th – beginning of 21st century: stages and tendencies.

Key words: library scientists, scholars of librarianship, library biography study, bio-bibliography.

Scientific work of our science on library and librarianship as to library biography study comprehension and determination of its developmental stages and tendencies is discovered. Biographical information about library scientists and scholars of Ukrainian librarianship in 20th – beginning of 21st century is systematized and analyzed. It has been found out that appearance of the first attempts of textual depiction of separate scholars' of librarianship life journeys in the form of solitary popular biographical essays, followed by short bibliographical lists of their works, is a typical tendency of library biography study for 1920th. But at the beginning of 1930th library biography study development was interrupted after a notorious "discussion of library science theoretical problems", which negatively influenced on fate of many Ukrainian Soviet library scientists and scholars of librarianship. Tendency of the names prohibiting resulted to impossibility of publishing historically important personalities' biographies and comprehension of their individual peculiarities and also to slowing development of library biography study of our country. It is researched that in 1960th – 1980th a successive selective "humanization" of history of library science and library biography study is noticed with "metered" biographical information about separate Ukrainian, mostly Soviet library scientists and library workers. Library biography study as a whole humanitarian science in Ukraine of this period existed in conditions of ideological conformism, stagnation and artificial limitation of source base. It was proved that in 1990th there was a typical tendency of librarianship personalization; biography study was developing under motto of returning the names of library scientists and scholars of librarianship suppressed in Soviet period and comprehension of their scientific heritage. Critical reappraisal of Soviet library biography study took place, range of its scholars' names broadened. It is found out that at the beginning of 21st century ranges of names broadened, learning of Ukrainian library science founders' biographies deepened, new bio-bibliographical

publications appeared, forming of bio-historiography is noticed. Writing of personal biographical references, biograms about scientific libraries employees' library activity became a typical phenomenon.

Кившар Т. И. Украинская библиотечная биографика XX – нач. XXI в. : этапы и тенденции.

Ключевые слова: библиотековеды, деятели библиотечного дела, библиотечная биографика, биобиблиография.

Рассмотрены отечественные научные наработки в науке о библиотеке и библиотечном деле относительно осмысления библиотечной биографии, определения этапов и тенденций ее развития. Систематизирована и проанализирована биографическая информация о библиотековедах и деятелях библиотечного дела Украины XX – начала XXI в. Изучены способы отображения персоналогической информации в научных, научно-популярных и биобиблиографических изданиях. Выяснено, что на протяжении исследуемого периода украинская библиотечная биографика развивалась с различной степенью интенсивности. От единичных популярных биографических очерков с короткими библиографическими списками трудов 20-х гг. к «дискуссион по теоретическим проблемам библиотековедения» начала 30-х, результатом которой стало изъятие на несколько десятилетий из научного обихода имен деятелей библиотечного дела (как «украинских буржуазных националистов», так и эмигрантов), приостановка биографических исследований. Процесс «очеловечивания» библиотечного дела хоть и начался в 70–80-х гг., но советская цензура препятствовала полноте представленных имен. Библиотечная биографика существовала в условиях идеологического конформизма, стагнации и искусственной ограниченности источниковой базы. На протяжении 90-х гг. она развивалась преимущественно под лозунгом возвращения замалчиваемых в советское время имен библиотечных деятелей и библиотековедов и осмысления их научного наследия, происходила переоценка советской библиотечной биографии. В начале XXI в. углубляется изучение научных биографий основателей украинского библиотековедения, появляются биобиблиографические издания деятелей библиотечного дела, наблюдается формирование биоисториографии. Характерным явлением стало написание персоналистических биографических справок, биограмм о библиотечной деятельности работников научных библиотек.